BRÓDY MIKSA

KLOTHO

ELBESZÉLÉSEK

AZ ATHENAEUM R. T. KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült Sólyom László köztársasági elnöki támogatási keretéből.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-134-8 (online)
MEK-16723

TARTALOM

TEKLA
FIATAL BECSÜLET
KLOTHO
EMMA ASSZONY VENDÉGEI
HUSZ ÉVES TALÁLKOZÓ
FOLT AZ ÉJSZAKÁBAN
A FÉRJ
VIATKA ÉS A TÖBBIEK
AZ UTOLSÓ JELENET
A GYERTYÁK
DAGON, AZ ÖRDÖG
A MENYASSZONYOM
A TORONYBAN
AZ ELSŐ PORTRÉ
A NAGY SZERENCSE
HARMINCNYOLC
A KALAND

TEKLA

Tekla beteg. Gőgösen elnyuló fehér függönyök mögött hever az ágyban és mert a vőlegényét várja, az ápolónő gondos igyekvéssel, finom rendezésben állitotta ki, a beteg dekorativ tanácsait igénybe véve.

Előtérben a magasra dagasztott párnákon a sápadt fej, mely a fekete hajglória alatt valamilyen impresszionista előtt a szoborrá fagyott szenvedésnek tünt volna fel. Igazában alig élő, taposott madárfejhez hasonlitott.

Tekla külön kivánságára az ápolónő néhány csepp atropint öntött a szemhéjak alá. Ettől szétesett fekete folttá lett a pupilla és olyan volt, mintha egy halálba bágyadó bogár végső erőmegfeszitéssel kapaszkodnék az életbe.

A lángvörös selyem takaró, melyre egy lila ernyővel fedett kis asztali lámpa sötét, széles foltokat vetett, lágy hullámzásban titkolta az alatta gémberedő test vonalas egyhanguságát, a lesorvadás miatt beállott merev deformáltságot.

Az ápolónő a kissé kihajtott függönyök közt Tekla felé hajolt és gyémántokkal kirakott barna fésüt dugdosott hajába köröskörül koronának. Ahol nyakának vonala a fehér fejkötő alatt megtört, szőke hajhullámok váltak láthatóvá.

Az öreg pedig, aki a szoba közepén ült puha fekete bőr között, mint egy lágy koporsóban, rémülten nézte egy ideig.

- Apáca! - kiáltott rá paralitikus tompasággal hangjában. - Apáca! Hisz maga pinguin!

Az ápolónő ijedten fordult meg, mire az öreg megnyugodott és hörögve nevetett.

- Nem jó, - szólt, - ha nekem hátat fordit. Félek magától olyankor. Igen, igen!... Olyan, mint egy pinguin madár... He? Tudja, mi az: pinguin? Nagy madár a világ végén, fehér kötő van a fején és mindig bólongat... He?...

Ujra nevetett, de csak hangtalanul kinyilt szájával és görcsösen rázkódó testével.

Az apáca nem szólt semmit, leült Tekla mellé és dörzsölni kezdte a beteg hideg kezét és csuklóját.

- Apám, nem akar még lefeküdni? - hallatszott az ágyból Tekla vékony hangja.

Az öreg haragosan rázta fejét.

- Nem! - dörmögte. - Talán gyerek vagyok, hogy ilyen korán kell lefeküdnöm! Unatkozom az ágyban, mert be kell hunynom a szememet és olyankor nem látok semmit. Régebben mindig akkor láttam a legtöbbet, amikor szemem becsukódott. He!... És itt jó lenni. Mert itt a pinguin.

Nevetett ugy, hogy megfulladni látszott.

- A pinguinnak piros az arca, - folytatta aztán, - és fehér foga van. Sok foga van. Meg sem lehet olvasni, olyan sok. Hány van? Husz?... Harminc? Nekem sosem volt harminc fogam; neked sem volt, Tekla. Tivadarnak hat éves koráig egy sem volt, aztán nőtt neki, de megint kihuzták. Most aranyból van.

- Kérlek, papa! - hallatszott az ágyból.

- A pinguinnak láttam a haját; szőke. Juj, de egészséges a szőke haj! Nekünk fekete hajunk van, olyan mint a szén és beteg. Mondja apáca, látott már maga egészséges embert, fekete hajjal?... He?... Ha levetné a fejéről azt a kendőt, elhivnám a szobába, hogy megmelegitse az

ágyamat. Tekla, te nem tudnád megmelegiteni az ágyamat, mert fekete hajad van és hideg a tested. Mi?...

Tekla megnyomta ágya felett a villamos csengő gombját.

- A pinguinnak azonban nem szabad velem jönni és befeküdni az ágyamba, mert akkor te magadra maradsz és senki sem lesz jelen, amikor meghalsz.

A komornyik belépett és kérdő tekintetet vetett az ápolónőre.

- A méltóságos ur aludni kiván, - mondta a nő, - vigye a szobájába és fektesse le!

A komornyik felkapta az öreget és az ölében vitte az ajtó felé. Az egyre dörmögött.

- Nem vagyok gyerek! Disznóság! disznóság!... A fene egye meg!

Egyszerre csak elnevette magát.

- A pinguin okos madár. Én azt olvastam egy francia könyvben. Sok foga van, harminc... husz...

Több nem hallatszott. Az ápolónő ujra dörzsölni kezdte Tekla kezét. Aztán belefáradt, abbahagyta és az óra ketyegett. Megint dörzsölni kezdett, fájtak az izmai és nem hallotta az óra ketyegését.

Az ajtón kopogtak. Tekla ijedten tépte ki kezét az ápolónő ujjai közül és a takaró alá rejtette. Az ajtó félig kinyilt, az orvos bedugta fejét.

- Szabad? - kérdezte az orvos, aki Tekla vőlegénye volt.

Bejött, meghajolt a távozó apáca előtt és Teklához lépett. Megcsókolta a lány homlokát.

- A számat, - mondta Tekla.

Az orvos leszoritotta tüdejébe lélekzetét és érzéktelenül rátette ajkát a lányéra. Leült.

- Hol volt ily sokáig?

- Sok betegem volt. Sulyos betegek.

- Nálam is betegebbek?

- Sokkal betegebbek.

- És meg fognak gyógyulni.

- Meg fognak gyógyulni.

Tekla felült az ágyban, miközben a takarót magával vonszolta és ráhajtotta a vállára, ugy hogy a nyaka sem látszott ki belőle.

- Huzza kissé jobban szét a függönyt, - mondta. - Aztán emelje fel maga felől a lámpaernyőt.

Az orvos frissen borotvált kék arcára egyenletesen olvadt a világos sárga csillagfény, csak lejebb, a fehér gallér fölött idegeskedett gyenge hullámzásban egy halványsárga árnyékfolt.

- Most jól látom, Oszkár, - mondta Tekla. - Hasonlit valamilyen kutyafajtához... Ne haragudjék, mindnyájan hasonlitunk valamihez. Én is például...

- Maga fehér liliomhoz hasonlit, - vágott közbe az orvos.

Ásitani szeretett volna.

- Fakult hasonlatok ezek a növényvilágból, - mondta Tekla. - Elviszi belőlünk az életet, kiszakítja vonalainkból a mozgást és az érzéseket. Nem, Oszkár, én tudom jól, hogy mire hasonlítok... Beteg, vergődő verébhez, mely egy kis szánalomért könyörög.

- Nem jelent az semmit, ha valamihez hasonlitunk, Tekla. Mért keresni titokzatos fluidumokat, összekötő szálakat állatfajták és ember közt, azért, mert ugy tünik fel, mintha hasonlók volnánk hozzájuk? Olyan természetellenesek, mint maga a beszéd, mely róluk szól... Én, látja, sohasem veszem észre, hogy valaki hasonlit valamihez...

- Csak a fehér liliom hasonlat...

- Mert azt már szokás ugy mondani. Az ember nem gondol mellette semmire. Termékeny agyvelő nem szorul az ilyesmire... A dolognak meg kell látni a valóját, anélkül, hogy szimbolumokra támaszkodjunk. Csak szikkadt, tehetségtelen, vagy beteg fantázia fordit hátat a tárgyaknak, hogy idegen fogalmak tükrében lásson valamit belőlük.

- Istenem, - sopánkodott Tekla, - maga nem szereti az irodalmat.

- Produktiv értelem nem szeretheti az irodalmat; legalább is magamagáért nem. Mert ami mese benne, az lebirja az egészséges fantáziát és hiu álomba szórakoztatja; ami pedig müvészet benne, az rideg és önző, mint az anyag, melyből készül. A két önzés: az övé és a produktiv agyvelőé, nem fér meg egymás mellett. De azt sosem mondanám, hogy az irodalom nem érdekel. Csak a szimbolista irodalom untat és bosszant, mert fáradtságnak és tehetetlenségnek a jele...

Tekla nem hallgatta és az utolsó mondatnál már egészen másra gondolt. Arra, hogy ebben az emberben soha szemernyi humor nem volt, mert nem látott az életből egyebet, mint azt, ami számára befejeződött, lejátszódott. Nemcsak intuiciói nem voltak, de kombinálni sem tudott. A humorhoz napsugár és hajnali derengés szükséges, s eféle nincs ócskavaskereskedésekben.

Mégis szerelmesen szerette. Ajkán mosoly jelent meg.

- Tán épp ezért? - sugta nagyon halkan.

- Mondott valamit?

Tekla elfelejtette, mit mondott. Ujból egész más érzések, gondolatok kóválygogtak benne...

- Mondott valamit? - ismételte a kérdést a férfi.

- Igen. Nagyon szeretném, ha eloltaná a lámpát...

- Tekla!

- Oly jó volna, ha sötétség volna körülöttem! És ha a szinek nagy mozdulatlanságában megáll utjában az idő, ugy fogom érezni, mintha ebben a szobában életre kelnének a butorok és egyéb tárgyak; valami történnék velük... itt a szobában és történnék velem. Nem birom ki ezt az egyhanguságot...

- Tekla! ennek a beszédnek semmi értelme. Könyvekben beszélnek igy rosszul megkonstruált karakterek. Még ha lázas volna és félrebeszélne, de nem az!

Megfogta a leány kezét és figyelte az érverését...

- Nem lázas, - mondta végül teljes meggyőződéssel.

- Ugy beszél hozzám, mintha csupán az orvosom volna és nem a szeretőm is.

- A vőlegénye vagyok, Tekla!

A lány talán nem is hallotta ezt a közbeszólást. Zavartalanul folytatta:

- De vajjon a szeretőm-e még? Mert hát hol vannak a kiváncsiságok, melyek valaha izgattak, hol a kivánságok, mik idegeinkkel játszottak, hol az ösztönök, melyek egymás felé bujtogattak minket?... Megszüntem én, a nagy urak lánya titokzatosnak és kivánatosnak lenni maga előtt, aki csak... azt sem tudom, maga keresztény-e, vagy zsidó! Zsidónak kell lennie, mert

nem tiszteli a könyveket. A bibliában is csak parancsszóra hittek régen. Gyanumat csak az oszlatja el, hogy még sohasem láttam humortalan zsidót... És mégis zsidó, mert undorodom ettől a fajtól és vajjon szeretném-e olyan őrülten magát, ha nem volna ellenszenves előttem a fajtája... Ugy-e, ezt maga nem is érti?

- Nem, - felelte szárazon az orvos.

Ebben a pillanatban az apáca belépett és zajtalanul közeledett az ágyhoz, amelynek lábánál leült egy székre... Mozdulatai nyugodtak voltak és plasztikusak.

*

Az orvos kétszer is kivette zsebéből óráját, anélkül, hogy megnézte volna. Aztán harmadszor is... ekkor ránézett a mutatókra, figyelte a számokat, visszatette zsebébe az órát és nem tudta, milyen késő van.

A fali óra ketyegett; deprimáló egyformaságban, unalmas bőbeszédüséggel. Idegesitő csámcsogással kortyokban nyelte az időt; kety... kety... kety... A szoba langyos levegője kisajtolta az asztalon fonnyadó virágokból az illatot, vastagon ömlött be a tüdőkbe, melyek görcsösen tapadtak lihegő mellkasukhoz.

Az orvos felkelt; Tekla kinyitotta szemét:

- Oszkár, ugy érzem, hogy jobb volna, ha még itt maradna... Nem akar?

Oszkár szótlanul leült, mire a beteg lány szeme megint lecsukódott. Az ápolónő előrehajolt és megfogta Tekla jéghideg kezét, dörzsölni kezdte. Tekla mintha álmodva mosolygott volna.

Az orvos tágra meresztette szemét és nézte az ápolónő finom fehér ujjait, amelyek közül néha hervadó sárgaságban, csontos merevséggel futott ki Tekla keze. Intett az ápolónőnek, hogy cseréljenek helyet. Az apáca finom fejbólintással köszönte meg és most halkan, visszafojtott lélekzettel, lábujjhegyen keresztezték egymást, de a ruhájuk majdnem összeért. Oszkár belehelte tüdejébe az ápolónő kék vászonkabátjának levegőjét és szinte ráhajolt, hogy a főkötő alól nemes vonalakban lenyuló nyakát szemügyre vegye.

Az ápolónő már ült, - most már az ágy fejénél, mig Oszkár a székét halk mozdulattal felemelte és ott tette le a másik szék közvetlen közelében... Nézte az apácát...

- Valami német protestáns ápolórend tagja, gondolta magában, mialatt tekintete végig kuszott az apáca ruháján le egész a nagyon kicsiny cipőkig, majd vissza, fel az arcig, melynek szabályos, egészséges kerekdedsége volt és a piros ajak alig nyilt hasadékán nedves fogak fehérje villogott ki.

Tekla hallhatóan lélekzett, miközben a paplan szabálytalan ingással mozgott keble fölött.

- Vajjon lázas-e? - sugta az orvos az ápolónőnek, de az nem hallotta.

Csak látta, hogy a férfi megfogja Tekla csuklóját, ép azt, mely az ápolónő kezében volt. A nagy csendben három érverés dobogása futott végig az orvos testén; a magamagáét érezte legjobban.

Egy pillanatra az ápolóné ugy vélte, mintha az orvos forró tapintását érezné kezén. Hirtelen egymásra néztek és szivdobogva reszkettek meg.

Tekla nyöszörgött, erre mindketten visszafojtott lélekzettel hajoltak a beteg felé és nézték... sokáig. Lassan, óvatosan szakadt ki a levegő mindkettőjük tüdejéből és arcukba csapott a forrósága. Az orvos sápadt volt és orrával, szájával szivta be az apáca leheletét. Elkábult, megfogta az asszony fejét és odaszoritotta az arcához.

A folyosóról fütyörészve közeledett valaki...

- Nincs láza, - sugta az orvos zavartan és eleresztette Tekla kezét.

Amikor az ajtó kinyilt, mindketten ültek a székükön... Tekla felült az ágyban és az ajtóra nézett, ahol felsőkabátban, félrecsapott cilinderben fiatal ember állott. A szeme égett, piros volt, arca nagyon sápadt... Részeg volt.

- Te vagy az Tivadar? - kérdezte a beteg lány...

- Igen... Jöttem érdeklődni... Jobban vagy?...

Megvető pillantást vetett az orvosra, aki felkelt, hogy a nyitva hagyott ajtót betegye.

- Kérlek Tivadar, - szólt Tekla, - gyujtsd meg a lámpát.

Tivadar részegen tapogatózva keresett a falon, mig megtalálta a gombot. A következő pillanatban a csillár minden lángja égett, a hálószekrény-lámpa lila világossága ijedten bujt meg a saját maga árnyékában... Tekla arca fehér volt.

- Tivadar, - mondta szokatlan reszketéssel a hangjában. - Korbácsold meg azt az embert!... Az asszonyt is, mindakettőt...

Az apáca felsikoltott. Oszkár a falhoz hátrált. Tekla tüdeje sipolt.

- Tivadar! korbácsold meg azt az embert!... Az asszonyt is. Szeges korbáccsal!...

Az ápolónő az ajtó felé futott és az utját álló Tivadart félrelökte. A másik pillanatban kinn volt a folyosón... Tekla hangosan visitott.

- Tivadar! korbácsold meg!

A részeg ember felemelte a botját és Oszkár arcára sujtott vele. A vér kiütött belőle, szélesen elboritva a halántékát...

Tekla sikongott és nevetett...

- Korbácsold!... Hisz nem védekezik, gyáva!... Üsd!... Tivadar üsd!... A száját, ott csókolták egymást...

Az orvos zsebkendőjét halántékához szoritotta... A bot még egyszer feléje sujtott; Oszkár lehajolt, ügyetlenül, nem védve magát; a haján tíz helyen is vércseppek csomósodtak...

- Ne bántson, - mondta rekedt hangon. - Ugy sem védekezem. Nem engedi emberi méltóságom... Ember nem üti meg a másikat...

- Tivadar, korbácsold! - sikoltozott Tekla. - Utálatos, undoritó zsidó... Üsd, Tivadar...

A folyosón összefutottak a cselédek, a szomszéd szobából hálóingben és térdig meztelen lábszárral tipegett be az öreg. Ránézett a vértől elboritott, támolygó Oszkárra, odalépett hozzá és belemarkolt a hajába.

- Ez is fekete haju... és nincsenek fogai... Az apáca szőke és harminc foga van... husz!...

Tekla kacagott és egész teste görcsösen reszketett. A takaró leesett az ágyról. Az áttetsző csipkés ingre rárajzolódott sárgabőrü izomtalan csontváza.

A cselédek kivették a részeg ember hadonászó kezéből a botot. Egy inas kituszkolta a vérző orvost az előszobába; ott ráadta a kabátot, fejébe nyomta a kalapot és a lépcsőn levezette a támolygót.

- Korbácsold!... Szeges korbácsokkal! - hallatszott a szobából a visitó hang. -

Amikor az utcán volt, felsóhajtott, kábultan támaszkodott a falhoz és behunyta a szemét.

A friss levegő langyos fürdője beivódott teste pórusaiba. Nedves illatokat érzett és valami nagy-nagy gyönyörüséget; az élet és egészség legszebb vértanuságának fájdalmát.

FIATAL BECSÜLET

Délután három óra volt, amikor a doktor befordult a csendes, előkelő belvárosi utcába, melyben lakott. Frissnek, fiatalnak érezte magát, mint valahány negyvenesztendős ember, akinek soha emésztési zavarai nem voltak. Pajzánul ropogtatta a lépéseit, melyeknek visszhangja betöltötte az utcát, nyakát vállába huzta, kezét mélyen tartotta zsebében és fütyürészett.

Az utca másik végén ugyanakkor fordult be egy asszony. A doktor kitünő szeme egyetlen pillantással mérlegre vette a nő csodálatos alakját, a távolból még elmosottan látható fejét, melyen a kalap formájához fésült szőke haj lágy hullámokban dagadt ki az egyik arcfél fölött. A járása a magas cipősarok folytán lebegő, kihivó volt. A doktor elhaladt a ház kapuja előtt, melyben lakott és elébe indult a nőnek.

Csakhamar találkoztak. Egymásra néztek, az asszony közömbösen, a férfi ellenben szemtelenül a nő arcához hajtotta fejét; homlokuk majdnem összeütődött. A doktor nyomban megfordult és megszólitotta a nőt:

- Szabad kisérnem?

Nem kapott választ, a nő meggyorsitotta lépéseit.

Abban a házban, ahol az orvos lakott, egy pillanatig megállt az asszony, megnézte a házszámot, elolvasta a réztáblára irt nevet:

»Dr. Bogossy Árpád egyetemi magántanár.«

Aztán lesujtó pillantást vetve a mögötte álló férfira, belebegett a kapun és szapora léptekkel igyekezett fel a lépcsőkön.

Az orvos lassabban követte. A házban nem volt szándéka folytatni a kalandleső játékot s amikor lakása magánbejáratához érkezett, a szép asszony már eltünt szeme előtt.

Néhány perc mulva szemközt állottak egymással a rendelő-szobában. Mindketten elfogódva, kissé szégyenkezve sütötték le szemüket. Bogossy szólalt meg először hivatalos hangon:

- Mivel szolgálhatok, asszonyom?

- Ön Bogossy egyetemi tanár?

Az orvos meghajolt és székkel kinálta meg a nőt, aki helyet foglalt és széles kalapja alatt félszeg mosolylyal nézett fel az előtte álló férfira.

- Orvosi tanácsára volna szükségem, - mondta kissé habozva. - Beteg vagyok.

Bogossy visszanyerte hivatalos hidegvérét, egy karosszéket emelt fel izmos kezével, letette a földre és az asszonnyal szemközt leült:

- Szabad tudnom, kihez van szerencsém?

- Ez is szükséges?

- Forma. Be kell vezetnem a könyvbe összes pácienseim nevét. Ez már igy szokás.

- Előbb hadd mondjam el, miféle bajom miatt fordulok az ön orvosi tudásához. Azt hiszem, szivbajos vagyok!...

Rövid szünet.

- Szivbajos vagyok... Lehet ez?

Az orvos alig hallotta, mit mondott. A szemével nyelte a szemközt ülő karcsuságot, lelkét betakarta az asszony párázó illatával és a fehér fogak harmatos nedvességét érezte képzeletében az ajkán. Az asszony nem vett észre semmit.

Tegnap éreztem először, mintha valami összeszoritotta volna, fájt. És elájultam. A férjem ma reggel professzort akart hivatni, de én nem engedtem. Azt mondtam, muló baj, egy kis rosszullét. Mert nem akarom, hogy ő is tudja, hogy komolyan beteg vagyok és meg kell halnom. Titokban jöttem ide önhöz, családom és az uram tudta nélkül. Vizsgáljon meg és mondjon meg mindent.

Bogossy felkelt és a szomszéd szobába mutatott, melynek ajtaja nyitva volt.

- Menjen oda be, nagyságos asszonyom és vetkőzzék le!

Az asszony felkelt, indult az ajtó felé, ahol hirtelen megállt.

- Nem! - szólott. - Mégsem! Talán más orvoshoz fordulok inkább...

Bogossy szótlanul meresztette kérdőre szemét. Az asszony zavartan folytatta:

- Az imént... - sugta, - az utcán!... Nem akartam szólani, hozzá vagyok szokva a férfiak kiméletlenségéhez... De most eszembe jut, hogy az orvosom mégsem lehet az a férfi, akiben...

Azt akarta mondani, akiben »vágyakat ébresztettem«, de szégyelte a szavakat kiejteni.

Bogossy szigoru ridegséggel felelte:

- Ahogy gondolja! De vegye tudomásul, nagyságos asszonyom, hogy az utcán én sem vagyok orvos és volt valami önben, ami erőszakkal csábitott az aszfaltbetyárságra. Önben és bennem. Ön az ismeretlen asszony volt, aki ezen a magányos utcaszigeten szándékosan, vagy önkéntelenül leszerelte rólam a társadalmi udvariasságot s én... én a magam életerejétől voltam részeg. Idehaza az orvos vagyok s ön beteg. Nincs oka tehát félni tőlem.

Bár hazudott, de annyira meggyőzően mondta e szavakat, hogy az asszony bement a szobába és betette maga mögött az ajtót.

Bogossy érezte, hogy a keze fagyos és fogai vacogni kezdtek. Fel s alá járt a szobában, idegesen lesve, mikor nyilik az ajtó. Izgatottsága végigbizsergett a hátgerincén, mig az agyában a becstelenség tudata ébredezett. Soha még nem volt olyan betege, aki egyéb lett volna előtte, beteganyagnál. Az asszonyi testen csak az anatómiai jelenséget látta meg, nem kábult el a sárga bőrön titokzatos remegéssel átkéklő véredények játékától, asszonyi lélegzet forróságából kielemezte a szénsavas tartalmat, szivek meleg dobogásán keresztül a szívbillentyük örök egyhangu álmos mozgását látta; érzékei reflexszerüen kötődtek le a beteg előtt, még ha a legkivánatosabb asszony is volt a beteg.

Most mintha felbomlott volna benne minden; nem volt józan, nem volt orvos, csak férfi volt, egész emberi ösztöne belecsomósodott a bőre pórusaiba, a tapintásába, az ajka pirosságába, szemének csillogásába. Ugy reszketett, mint egy huszéves ifju, aki először készül szerelmi találkozásra.

Amikor kinyilt az ajtó, hangos sóhaj szakadt ki tüdejéből. Ott állt az asszony, meztelen vállakkal és fehér csipkeszélü ingét kezével emelte magasra, hogy keblét eltakarja.

Bogossy a kezét dörzsölte, ugy fázott. Intett az asszonynak, hogy üljön le, aztán odaállt melléje s elkezdte végigkopogni a vállát. Csak a körme koppanását hallotta, amint reszkető ujjával folyton rátévedett. Aztán a nő szivéhez szoritotta a fejét.

Elöntötte a vér és szédülni kezdett. Bal karját a nő hátán támasztotta meg és kábultan szorította fejéhez a beteg testét. Csak a saját maga lihegő lélekzetét, a saját szive zakatoló dobogását hallotta. Nem birta sokáig.

Eleresztette a nőt, felkelt és gépiesen indult az iróasztalához.

- Öltözzék fel - mondta ridegen...

Az asszony meglepetten nézte az orvost; megdöbbentette a hang keménysége, de aztán befutott a másik szobába és gyorsan felöltözött. Amikor visszatért, Bogossy az ajtónál utját állotta:

- Nagyságos asszonyom - szólt izgatott hangon - menjen tőlem egy becsületes orvoshoz.

Az asszony ijedten nézte. Aztán mindent megértett.

- Becstelen! Alávaló ember! - kiáltotta. - Szégyelje magát! Ezt tette velem! Velem! Uri tisztes asszonnyal!...

Bogossy lehajtotta a fejét és minden tagjában reszketett. Ugy érezte, hogy a legközelebbi pillanatban az asszony rá fog ütni és ijedten, félve, megadással várta a csapást.

Csak ruhasuhogást hallott s mire ismét felütötte fejét, senki sem volt a szobában.

A fiatalsága és a fiatal becsülete hagyta e pillanatban faképnél.

Akkor azt hitte; persze ma már nem hiszi.

KLOTHO

- Kedves Gorgias, ne nézze olyan nagyon azt az izületkiforgató, ormótlan néger lányt! Az igaz, hogy nem rossz, ahogyan széjjeltapossa önönmagát és kilapitva, felszeldelten mutogatja idomait. De ön, Gorgias, akinek a szépet görög szobrok fehér márványán tálalták fel és aki a szerelmet halálosan bárgyu minstrelek ajkáról tanulta!... Bocsásson meg kegyelmességed a maga öreg barátjának és mesterének, ha ezeket a nyugtalan táncmozdulatokat nem tartja méltónak nevelési rendszeréhez.

Az öreg magasan bekapcsolta fekete redingotját és jóságos kék szemét bágyadtan takarta el hosszuszőrü szemhéjával.

Szinhely a »Táncmüvészetek Elyseumá«-nak kékposztós, kékfüggönyös, kékplüssös páholya, - vagyis páholy az izléstelen koporsóhoz.

A szinpadon Susah, az alabamai ritmusnak, bájnak és fájdalomnak fekete istennője arany-flitteres szoknyában megboldogult nagyanyja haldoklását mutatta be. Az ültetvényes szadista dühhel korbácsolja Susah megboldogult nagyanyját, aki testén lobogó huscafatokkal járja gyötrelmes táncát a halállal.

Gorgias hideg tekintettel nézte a néger nőt, de keze reszketett, amikor leintette vele öreg mesterét.

- Hallgasson most, Edvard! - suttogta. - Hallgasson!

Edvard, az agg filológus és szenvedélyes antik kamea és skarabeus gyüjtő, doktor theologiae és filosophiae, volt rektor az upsalai egyetemen, Gorgias nevelője és titkos beugrató az orfeumban, megnyomta a csengőt.

A földszinten felszabadult az undortól elfojtott energia és pattogó taps, lábdobogás üdvözölte a bucsuzó Susaht. A szinpad elsötétült, majd a reflektorból sötét vérhasábok ereszkedtek le és elöntötték riasztó pirossággal az egész termet. Az orkeszter Sivah istennő himnuszába fogott, melyet a karmester komponált össze bukovinai reminiszcenciákból. A közönség elolvadó hangulatban kisérte halk dudolással a szent muzsikát és sosem látott misztériumok hüvös templomában érezte magát. Szivarokból és cigarettákból kék füstök tömjénét okádta fel áldozatul a háttér fekete vászon oltárára.

Klotho már a szinpadon állt, senki sem tudta, hogyan került oda. Mindkét karja, a jobb lábszára és fél melle meztelen volt. Bal válláról derékig fehér csipkefátyol omlott le hullámosan a sáfrányszinü lepelhez, mely testét takarta. Fedetlen lábának vajsárgaságát élesen kiemelték a vérpirosra festett sarok és lábujjak. A látható jobb lábszár azonban fehér volt, mint az attikai hegyek márványa.

- Most! - suttogta Edvard Gorgias fülébe. - Ez az! Nézze, hogy meg sem mozdul... Csak az érzékei táncolnak. De azért csupa szent tombolás a test, minden pórusa pogány ritusban áldoz Vénus istenasszonyának...

Klotho kitárta karját és széles ivben, görcsös lassusággal huzta vissza melléhez, összeszorult öklét rátapasztva kebléhez.

A páholy ajtaján kigyószerü mozdulattal jelent meg a pincér, kifogástalan komornyikeleganciával hajtott fejet a hátra forduló Edvardnak és megértette néma parancsát.

Klotho ezalatt a szinpadon rövid lebegéssel fejezte ki a testén megvillanó szent gyönyör hullámait, majd óvatosan, hogy meg ne üsse magát, végigterült a földön. Felgyulladtak a fehér lámpák és a közönség oly mámoros volt formaszépség-ittasságában, hogy egymás keblére szeretett volna borulni.

A pincér ismét megjelent a páholyban, kezében karcsu ezüst kád volt, melynek jégsirjában hanyagul dőlt meg a pezsgőspalack. Gorgias hüvös haraggal fordult hátra. A palack dugójának tompa puffanása megzavarta hangulatában, melybe a Sivah-himnusz utolsó akkordjai vitték. A pincér uri alázattal kért néma bocsánatot, majd a kis asztalra helyezett három metszett poharat, szinültig megtöltötte borral, melyben aranyszin borzongással kavarogtak az apró gyöngycseppek.

- Kinek a harmadik pohár? - kérdezte Gorgias.

A pincér szólni akart, de Edvard intett neki s erre távozott.

- Meglepetés, - válaszolt helyette az agg filológus és beugrató.

Az előadásnak vége volt. A földszinti nézőtéren megmozdultak a kereskedőifjak és polgárasszonyok. Siettek elvinni a helyiségből lenézett erkölcsi felfogásaikat. Kissé haboztak még, jól esett nékik a meleg levegő és tekintetük a titkos bünökről beszélő karzatokra kapaszkodott. Néhány pillanat alatt befutották a különböző folyosókat, benéztek a még üres szeparékba és ravasz orral szimatoltak ki belőlük olyan orgiákat, aminőkről legkörmönfontabb debauchék sem mertek álmodni.

Gorgiásék páholyának ajtaja is kinyilt félig. Egy lorgnonos hölgy sok fekete hajjal a gőgös tollazatu kalap alatt, kiváncsian forgó szemekkel nézte meg a két férfit, sóvár pillantást vetett a pezsgőre és becsapta az ajtót. Behallatszott, amint valakinek mondta:

- Pfuj! ezek francia pezsgőt isznak! Mi lesz ebből!

Edvard dühösen dobta az ajtóhoz égő szivarját, ugy, hogy az tüzes szikrákat szórt szerteszéjjel.

- Szennyes nép! - mondta. - Évezredes elfogódottságok ketrecében él és mint csimpánz, ahelyett, hogy önmagára haragudnék, azokra vicsoritja fogát, akik kivül állnak ketrecén.

- Edvard ur, - szólt Gorgias, egymásután lehajtva a három pohár tartalmát, - ugy veszem észre, hogy gyengék már az aforizmái. Látszik, hogy öregszik. Abból is, hogy meglepetéseket tart fenn számomra. Egykor antik nyugalmat diktált belém, most ellenben izgalmakra állitja be idegrendszeremet.

Edvard megadóan hajtott fejet.

- Öreg vagyok, az igaz. But these words are razors to my wounded heart. A meglepetés, melyet az ön számára készitek, csak formája a kifejezhetetlennek. Mert ezuttal kénytelen vagyok beismerni, hogy minden emberlátásom mellett sem tudom látni azt a valakit, aki minket mindjárt meg fog látogatni.

- Remélem, nő és nem férfi.

- Lány, egyéb semmi. Amikor bemutatták nekem, ugy éreztem, hogy nem is élő husból van, hanem egy Beardsley-rajz. Láthatta, az imént táncolt. Nincsenek benne emberi momentumok, csak vonalak ábrázolják. A véletlen mintha megvonta volna tőle azokat az árnyékokat, melyek életnyilvánulásokat fejeznek ki, minden vonala, minden mozdulata valami érzékiséget szolgál.

- Klotho?

- Klotho!...

Ebben a pillanatban Klotho teljes diszkisérettel bevonult a páholyba. Jöttét a kinyiló ajtón betóduló vörös fénysugarak előzték meg, majd selymek suhogása szállt be nehéz muguet-illatok levegőjében, s mire ismét becsapódott az ajtó, a páholy egészen megtelt a lány lényével.

- Klotho vagyok! - mondta kellemes hangon és megmutatta fehér fogait.

- Köszönöm, kegyelmes uram!... - mialatt Gorgias lesegitette belépőjét.

- Edvard ur! Örülök, hogy ön is itt van. Mert önnek is van lesegiteni valója rólam...

Itt már kényelmesen ült a székben.

- ...az elfogultságomat. Mutasson be a kegyelmes urnak.

- Mintha én ösmerném önt... mintha én tudnám, hogy micsoda ön. Kedves Gorgias, ez a nő Klotho. Apja Acheron volt, az éjszaka királya. Ő a párkák legdicsőbbje, mert az élet orsóját forgatja. Egyebet nem tudok.

- Ne higyje, uram, - mondta a nő és arany tárcából cigarettet vett ki, melyet tapasztalt dohányosok módjára puhára gyurt az asztalon ujjaival. - Ha már szimbolumnak kell lennem, a nevem mit sem fejez ki abból. A valójában Atropos volnék, aki napszámbérért vagdossa az élet fonalát... De ennek sokkal bővebb jelentősége van, semmint most illő volna megmagyarázni.

(Az olvasó láthatja e szavakból, hogy a mythológiában kultivált nővel van dolga, aki ennélfogva nem lehet más, mint vagy költőnő, vagy courtisane.)

Gorgias azok közé a férfiak közé tartozott, akik nők társaságában nem tudnak miről csevegni. Sok férfi ugyanis épp akkor fél a közhelyektől, amikor leginkább élhetne velük. Kapott tehát Klotho elejtett célzásán, melynek illetlen és obscén értelme kiérezhető volt és igy szólt:

- Csak mondja! Magyarázza meg!

- Nem lehet! - felelte Klotho. - Nem vagyok az a nő, aki bizonyos dolgokat leplezetlenül szokott kimondani, s épp ezeknél a dolgoknál unalmas a dekoráció. Ezért unom azokat a pornográfusokat, akik a szavak mámoritó pompájába dugdossák ordenáréságaikat, hogy az iró finomnak lássék és a rendőrség bele ne avatkozzék. Magam is ilyen pornográfus vagyok és unalmas.

Megivott egy pohár pezsgőt és rágyujtott a cigarettájára.

- Öreg Edvard, - mondta aztán, - maga nagyon keveset beszélt mindidáig. A kegyelmes ur, - itt Gorgiasra mutatott, - majd felfal szemével s igy nincs módja beszélni, de ön, öreg barátom, aki tőlem egyebet sem akarhat, mint asszonyi csevegést, mért nem szól hozzám?

- Hallgatok, hogy legyen időm tanulmányozni önt. Oly szép maga, hogy az már egészen titokzatos előttem...

Klotho rövid kézmozdulattal elvágta ezt a beszédet.

- Elég, uram! - szólt. - Ha pezsgőt ittam, őszinte vagyok. Ön is csak egy pornografus, még pedig a keritők fajtájából való. Ez a legocsmányabb. Abban lelik örömüket, hogy másoknak érzéki előnyöket nyujtanak, önmaguk pedig semmi hasznát nem látják. Ugy-e? Ez az ur (Gorgiasra mutat) és én?... De ennek az urnak nem elég az asszony ugy, ahogy az Isten megteremtette. Ezért ön, a keritő, a titokzatosság és érdekesség dekorációit épiti fel gondosan

körülöttem, csakis azért, hogy pártfogoltjának legyen mit lerombolni a képzeletével, mig végül mégis csak azt az asszonyt kapja meg, amelyik olyan, mint a többi. De hát rombolni kell valamit, már csak az izgalmak kedvéért. Az idegrendszer izgalmai!... Az ilyen idegrendszert finoman raffinált, dekadens kulturidegrendszernek nevezik. Vagy nem?

- De mért akar tönkre tenni azzal, hogy leleplez? Lehet, hogy igaza van. Én itt kártyavárat épitek diszletül maga köré s erre ön pajkos gyermek módjára lefujja a falakat, mielőtt a vár elkészült volna...

- Vagy hogy még merészebb legyen a hasonlat, én, miként Sámson, megrázom a várat, amelynek romjai alá temetem magamat önnel együtt, kedves filiszteusom, - a kártyavár romjai alá...

Gyermekes kacaj kisérte szavait.

- No, ne féljen, öreg keritő! Nem rontom el a játékát. Észrevehetné, hogy mindezzel csak fokozom a titokzatosságot, melylyel ön körülvenni akar, hogy gazdag barátját meghóditsam. Leleplezem magam, de csak azért, hogy még rejtelmesebb legyek ezáltal. Ez az ur azt kérdi magában most, vajjon ki lehet ez a különös nő, aki olyan furcsán őszinte. Na, hallgasson ide, kegyelmes ur, még messzebbre megyek! Én egy egészen közönséges árunő vagyok! Megvehet bizonyos összegért.

Gorgias, aki már sok pezsgőt ivott, kissé bátrabb lett. Megfogta Klotho karját ott, ahol a magas keztyü sisakszerüen kezdett leereszkedni a könyökig és megszoritotta.

- A szerelmét is? - kérdezte izgatott mosolylyal.

- Csak a dekorációt!

Gorgias kérdő tekintettel nézett Edvardra, mint aki nincs hozzászokva disztinkciókhoz és azt kérdezné, hogy elfogadja-e a kinálkozást, vagy nem...

Klotho felfogta ezt a pillantást.

- Fogadja el - szólt. - Ennél jobbat ugy sem kaphat. Ami már nem dekoráció, az sokkal kevesebb, mint amennyit ön akar és sokkal több, mint amennyit adhatok. Csupán azt nyujthatom önnek ma, amit tegnap és tegnapelőtt másoknak nyujtottam. És hogy ez mennyi és milyen sok, azt a szinpadon, mint kirakatban megmutattam.

- Azt akarom, hogy szerelemmel szeressen - mondta őszintén és izgatottan Gorgias. - Nem bánom, ha csak egy óráig, nem bánom, ha egy évig, az örökkévalóságig! De azt akarom, hogy szeressen, nemcsak a puszta szerelemért, hanem magamért, csakis értem... És semmi másért!...

- Pszt! fiatal ur! micsoda holdsáfrány szinü érzés ez? Ha még egyszer ilyet mond, Edvard ur kénytelen lesz a szerelem teóriáját elemezni. Az elmélet pedig csirájában megfojtaná a kinálkozó regényes fordulatot, mely a kettőnk viszonyába belejátszhatik. Már mondtam, hogy Atropos vagyok, aki elvágja az élet fonalait. Amit én adhatok magának, az a legszebb valami a szerelemben, az már tiszta müvészet és épp ezért öli meg a szerelmet. Ismétlem, csak dekorációkat adhatok...

Gorgias intett Edvardnak, aki felkelt és kérő pillantást vetve Klothora, távozott... Alig tette be maga mögött az ajtót, Gorgias letérdelt a nő előtt és megcsókolta a szoknyáját ott, ahol az a térdhez tapadt. Majd kutyaalázattal nézett fel rá és igy szólt:

- Nem kell a dekoráció! Te kellesz!

- Ahá! Itt a regényes fordulat. Feleségül akar venni?

- Igen.

- Tegyük fel, fiatal ur, hogy csakugyan megfeledkezném magamról és épp oly hirtelen elfogna ön után egy kifejezhetetlen sóvárgás, mint önt én utánam - mi lenne akkor a hivatásomból? Magam nem hiszek benne, mert a papja vagyok, de a szektát mégsem hagyom cserben. Hitvallásunk az, hogy a szerelem megöli a gyakorlat szépségeit, nem szép dolog a szerelem, mert önzetlen. És az önzetlenség minden disztől megfosztott puritán tulajdonság.

- Nem hisz a hivatásában, mégis oly meggyőződéssel áll helyt érte.

- Azért, mert az ellenkezőjében még kevésbé hiszek - ha ez a fokozás lehetséges. Azt is kétlem, hogy maga más uton jár, mint én. Ön csupán ott tart, ahol kezdte; az ön érzékisége tulfokozódott és visszafokozódott a naivsághoz. Ön már olyan perverz, hogy szerelem nélkül nem is tud már szeretni.

Gorgias felkelt a földről és sápadtan meredt maga elé.

- Ön olyan elmés - szólt - mintha egy novellairó adta volna szájába ezeket a mondatokat...

- Pedig ön regényes fordulatot szeretne. Legyen szerencsém! Én az öreg Edvard leánya vagyok. Ő az apám. Mit mond ehez?

Gorgias nem tudott szólni, csak a tágra nyilt szeme beszélt a rémületről.

- Nos?... - folytatta nevetve Klotho. - Nemde olyan ez, mint egy pornografikus giccs? Vallja be, szegény ember, hogy ez tetszik magának. És minden arra fut ki, hogy önt, naiv barátom, alaposan megkopasszuk és párnánkat aranytollakkal tömjük meg.

- És az erkölcs, a vérkötelékek? - nyögte kétségbeesetten Gorgias.

- Arra jók, hogy fölényes emberek unalmas elméletekre bontsák... Ezért ne is beszéljünk tovább róluk...

- Hát ki maga?... Ki ez az Edvárd, aki éveken át mesterem volt a szerelem tanulmányaiban?

- Torzszülöttek vagyunk, fiacskám, kihegyezett idegrendszerü, tehetségtelen és terméketlen egyéniségek agyának torzszülöttei.

- És mi az élet?

- Ostoba kérdésnek ostoba válasz jut. Az élet közhelyek lebonyolitása.

- És mi az igazság?

- Az igazság semmi. Legalább nekem semmi, önnek minden, ami előző meggyőződéseit lerontja.

Gorgias szomorusággal szólt:

- Kiábrándultam önből. Mert mimelte az okosságot és én most is azt hiszem, hogy okos. Mily szép lett volna, ha szerelmet hazudott volna nekem és boldoggá tett volna!

- Nem lehet barátom. Asszony vagyok és még a szerelemnél is jobban szeretem az ugratást. Az öreg nagyon dühös lesz, ha megtudja, hogy nem történt köztünk semmi. De hogy még se távozzék üresen a helyiségből, ajánlom magának Susaht, a néger táncosleányt. Kulturátlan nő, akit még meg lehet hóditani...

Felkelt, töltött magának a pezsgős palackból, ivott, aztán igy szólt:

- Segitse fel a belépőmet!

EMMA ASSZONY VENDÉGEI

A szobalány hideg teát szolgált fel Emma asszony vendégeinek. Tudta, hogy a szalonban nem szabad a közálmodozást megzavarnia, ezért óvatosan tette le a csészéket az asztalra, nehogy a csörömpölésük hallatszék. Aztán lábujjhegyen távozott.

Emma asszony ajkához emelte a csészét, mire a többiek követték példáját.

Csak Bokros iró nem ivott. Az asztalon könyökölt és kezét homlokára csapzott fekete hajához szorította. Nagy Lavalliére-nyakkendő és egy egész fekete tafotaing volt feltünő a ruházatán. A tulzottan raffinált érzékü ritka fajták közül való volt mint iró és mint ember, ezért meggyászolta legimpresszionistább érzéseit is, amelyek pillanatnyi életre születtek meg lelkében.

- Megrögzitem őket, - szokta mondani, - de mire formát adtam nekik, holtan párolognak el belőle - a feledésbe.

A fekete ing és nyakkendő redői megannyi nagy halott gondolatot gyászoltak, amiknek nem vala feltámadásuk.

Korty... korty... hallatszott Emma asszony gégéjéből a tea és formás sárga nyakán vibráló táncot jártak a porcok. A vendégek irigy érzékiséggel nézték, amint Bokros ugyszólván rábukott Emma asszony szilhuettjére, befészkelte magát a szép nő büvkörébe és nyitott szájjal nyelte tüdejébe puderének illatát.

Azonban Kroll, aki szent vitustáncban dolgozott, elejét vette annak, hogy Bokros térdével megérintse a háziasszony remegő térdét. Szavalni kezdett:

- »Whom do you pity«...

- Ez Browning Róbert, - szakitotta félbe Szirtes, aki arról volt nevezetes tizenöt ember előtt, hogy Lycophorontól az ifju Homerosig és Ronsardtól Pontus de Thiardig mind a két pleiadot végigtanulmányozta...

- ...»Or the mistress of my friend with the wanton eyes.«

Bokros, aki nem bizott barátaiban s mert nem tudott angolul, azt hitte, hogy ez a citátum merényletet rejt ellene; kissé visszahuzta lábát Emma asszony közelségéből. A háziasszony, aki tudott angolul, de nem értette az összefüggést, fájdalmas mosolylyal bólintott fejével. Kroll szintén nem értette az összefüggést a helyzet és a manzsettájáról leolvasott vers között, de meg volt elégedve magával és fehér habot kavart az ajkára. Irigykedve nézték, amint szemei görcsösen belerándultak a gödreikbe és fehéren villogtak be az őszi alkony langyos szintelenségébe.

Az ajtó félig kinyilt s egy tisztára borotvált arc szorult a nyiláson át a szobába, hogy hirtelen ismét eltünjék a lecsapott ajtó mögött.

A vendégek elfogódott mosolylyal néztek Emma asszonyra.

- A férjem volt, - sugta fázósan és dacosan dőlt hátra székében.

Aztán megkuporgott, a nyakát hátradöfte, izgett-mozgott egy kissé; s mint a kutya a fekvőhelyén, addig fészkelődött, mig ismét megtalálta a sulypontját. A rövid incidens kihozta valamennyire a társaságot ünnepélyes feszességéből, a férfiak gyorsan hadarva mondtak közömbös dolgokat egymásnak, ezzel jelezni akarva, hogy senki sem tulajdonitott fontosságot a férj megjelenésének.

A szokatlan zajba egy élezett, vékony hang kellemetlenül hasitott be:

- Milyen undoritó helyzet!... Annyit megtehetett volna a férje, kedves Emma, hogy bejöjjön és bemutatkozzék vendégeinek!...

Én voltam!...

Egész idő alatt az ablak alatt levő karosszékben ültem és lábaimat egy másik széken hevertettem.

Épp oly kevéssé vagyok hőse ennek a történetnek, mint a többiek; de tartozom a hiuságomnak azzal, hogy többet foglalkozzam magammal, mint másokkal. A külsőm! Hiszek benne. Mert többet táplálkozik öntudatlanságomból, mint amennyi egy ember külsejét megilletné. Azt hiszem, a külsőm elég őszinte. A bensőm!... Erről akarok beszélni. A bensőbb már zavarosabb; ha émelyitő akarok lenni, léleknek nevezem.

Valamivel jobban utálom magamat, mint ezeket a rongyosokat, akik itt belejátszák az ő maguk kis derengő életállapotaikat a nagy életbe, - de magamnak inkább meg tudok bocsátani, mint nekik, mert magamat jobban ösmerem.

A tehetségem a foglalkozásom, de ha volna tehetségem, igazabb dolgokkal foglalkoznám. Ezen a földön, ahol minden emberféreg szép öntudatlansággal viszi a maga kis szemetét a nagy szemétdombhoz, amelybe végül beletemetkezik, mi vagyunk az utolsó emberek; mert ki vagyunk vetve az öntudatlanság paradicsomából és ezt fenhéjázó büszkeséggel fogadjuk. És minden utolsók közt én vagyok a legutolsó, mert a magam gőgjét is kinevetem.

Azt hiszem, hogy egyetlen erényem ez ebben a társaságban, ahol én vagyok a legutolsó. Nem bizom magamban és nem ámitom magam. És ha én is azért jöttem ide Emma asszony vendégei közé, mert szeretni szeretném ezt a keserü száju nőt, legalább nem ringatom magam perverzhitüséggel abban, hogy egy rejtély megoldása vár reám.

Szeretlek Emma asszony! Mert szép vagy! Tömött hajad drapériája gyászos korona a fejeden. Szemedből megszenesedett napgömb sugarainak olvasztott fekete fénye árad. Keskeny arcod sárga bársonya olyan, mint az óvatosan belehelt sárga fayence zománca. Nyakad a hajkoszoru alatt olyan, mint az éjszaka karimájába kapaszkodó hajnalfelhő... Csunya vagy Emma asszony; nyakad egyáltalában nem szép és arcod sárga, mint a fayencera rálehelt zománc!

Emma asszony hasonlit a macskához. Ugy képzelem, hogy ha egyszer magamhoz szoritanám és hallanám keble pihegését, megborzadnék attól, hogy meleg élete belelüktetne az én keblem életébe. És a szeme ugyan fekete, de a megszenesedett nap sugara...? Nevetséges!

- Kedves Bokros, - szóltam Emma asszony feleletét be sem várva iménti diszharmonikus megjegyzésemre, - nem gondolja-e, hogy illetlenség, amit ön tesz?

Emma asszony elpirult, amit nem kell szószerint venni. Csak egy kicsit barnább lett a sárga arcbőre. Bokros visszadőlt székében. Ismét beállott az iménti csend, melynek stilizáltsága annyira illett a kékvirágos szalonba. Egy huszéves ifju fátyolozott hangon minden különös ok nélkül sugta szomszédjának:

- Mert tudja, a Franckizmus az egyetlen igaz spiritualizmus.

- Igen, - felelte a másik, akinek főképp könyvcimek és irónevek irányában volt kifejlődve a memoriája, - a Franck Adolfizmus.

És még halkabban folytatták. Nem unatkoztam, mert néztem Emma asszonyt. Valamely magas lénynek képzelte magát, ahogy ott ült ezek közt az emberek közt, akik éhes tekintettel környékezték meg és lakmározni szerettek volna belőle.

- Emma asszony, - szóltam megint kellemetlen, rikácsoló hangomon, - elhatároztam, hogy ezen a zsuron a szinpadi rezonnőr szerepét fogom játszani. Az Istenre kérem, mért ugrik be maga ezeknek a piszkos legényeknek? Nem látja, hogy minden középtolsztojanizmusuk abban áll, hogy közép időmérték szerint váltanak fehérnemüt. (Mondhattam volna feketenemüt is, de nem akartam kegyetlen lenni a tafotás költő gyászával szemben.) Mért akar ön irónő lenni, ha nincs tehetsége hozzá?...

Kroll egy vitusmozdulattal tiltakozott az ellen a kijelentés ellen, aminek az lett a következménye, hogy habot verni öt percre le kellett fektetni a földre...

- És ha volna, - folytattam, nem nagyon törődve ezzel az incidenssel, - ha csak egy kis tehetsége volna, akkor is mi várni valója volna tőlünk? Hát mik vagyunk mi? Müvészek? Mesemondók? Alkotók? Hát vagyunk mi egyebek szegény nyomorult rajongóknál, akik sápadtan a nagy sikereitől belegyötörjük a mi tehetségtelenségünket az irodalomba és végül magunk is hiszünk magunkban!

Az egész társaság ugy hallgatott rám, mintha ihletett próféta szent őrületét hallgatnák. Nem vették észre, hogy csak ugy pózolok, mint ők és hogy magamban nagyokat röhögök a szónoki hatáson. Emma asszony asszonyi jelentéktelenségében nem is tudta palástolni elragadtatását és éneklő hangon hápogta felém:

- Milyen érdekes ember maga, József!

Az epém kavarogni kezdett és felrugtam a széket, melyen lábamat hevertettem. Most már igazán dühös voltam. De mennél jobban elfutott a harag, annál érdekesebb lettem Emma asszony előtt; és akárcsak a Hugo nevető embere, aki nem tudott senkit megrikatni, - mennél dühösebb voltam, annál jobban kellett magamon nevetnem.

- Milyen érdekes ember maga, József!

Bokros megvető mosolylyal nézett rám; de csak ravaszságból, lelke mélyén tisztelt engem, mert azt hitte rólam, hogy egy analitikus elme vagyok. Az is vagyok!

Hogy ezek az emberek sohasem mutatták, vagy legalább sohasem fejezték ki elismerésüket irántam, abban része van annak is, hogy Emma asszonyt féltették tőlem. Több rosszat mondtak neki rólam, mint amennyit én magam tudok magamról.

A szomszéd szobában meggyujtotta a szobalány a lámpát és egy vérpiros hasáb jelent meg az ajtórésen, mint amilyen tavaszhajnalon a falusi keritések hasadékán szokott látszani.

- Nagyon érdekes ember maga, József!...

Olyan nevem van, mint egy borkereskedőnek. Mért ejti ki Emma asszony oly sokszor az ajkán? Ha még Józsinak hivna! De mikor az embert az anyakönyvbe bevezetett pontos nevén nevezik, az olyan, mintha a halál hivogatná. Vagy nem? Ez is csak impresszionista póz volna részemről? Bizonyára az!

- Na menjünk, menjünk! - gorombáskodtam a fiukkal, - micsoda tolakodás az ennyi ideig egy asszony nyakán ülni!

Emma asszony tiltakozott, de én felboxoltam székükből az ifjakat, akik hosszu kézcsókokkal bucsuztak. Kroll szirtes vállára hajtotta sápadt, hajglóriás fejét és támolyogva ment le a lépcsőn.

Amikor az utcára értünk, karon fogtam Bokrost és átvezettem őt a járó másik oldalára...

- Nézzünk be az ablakán! - mondtam és megálltunk azzal az ablakkal szemközt, mely alatt még az imént ültem. Valaki kinyitotta. A férj volt; széles vállu, acélos szemü férfi. Kihajolt az utcára, ránk nézett, de csak ugy közömbösen s mindjárt el is forditotta tőlünk tekintetét.

- Szimbolum! - sugta felém nagy jelentősen Bokros. - Pandora kibocsátja a szelencéből az édes mérgeket, melyeket ott feledtünk. S az az asszony, mondom önnek... az az asszony nagy tehetség!

Nagyot vágtam a hátába, hogy majdnem befordult a kocsiutra.

- Maga kis hamis! Én tudom ám, hogy maga kicsoda és mit akar! Maga egy kis ordenáré, aki ihletrongyokat akar szedni a verseihez...

HUSZ ÉVES TALÁLKOZÓ

Illemtudó fekete, fénytelen frakkok; illemtudó, fehér nyakkendők és szalvéták; illemtudó arcok, melyeken nemrég orgiát ült és táncolt a borotva. Az asztalfőn Bitafalvy Algernon államtitkár egérszinü angol bajuszkával és pufók, ostoba arccal. Tőle jobbra Fehérszeghy Győző országgyülési képviselő fekete, angol bajuszszal és sovány, ostoba arccal. Balra az államtitkártól Kőváry Tibor főmérnök őszes császárszakállal és szegletes, ostoba arccal. Az asztal körül még vagy huszan részint kövér, részint sovány, ostoba arccal.

Ezek valami husz éves találkozót ünnepeltek. Kőváry épp most fejezte be az ékesbeszédü felköszöntőt, melynek utolsó mondatai imigyen hangzottak:

- Az évtizedek bemohositották fejeinket, de lelkünk még ma is a husz évesek fiatal lelkesedésével tör nemes célok felé. És ha végigjártatom tekintetem e diszes gyülekezeten, boldogan észlelem, hogy a szemekben nem pislog alattomosan a skepszis keserü fakósága, mert még nem zajlott le bennünk az ifju vihar, mely egy nagyszerü kulturális fejlődés tavaszillatától terhes. És abban a nagy világszeretetben, gyönyörü szabadelvüségben, mely husz éves sziveinket hevitette, még most is vezérünk a mi barátunk és egykori osztálytársunk, Bitafalvy Algernon államtitkár ur őkegyelmessége, akinek hosszas, zavartalan egészségére üritem poharamat.

És üritette. A poharak összecsaptak, a távolabb ülő urak felugrottak és rohantak az asztalfőhöz, hogy elolvadó alázatossággal koccintsanak az államtitkárral. A legtöbbnek köny csillant fel szemében, a szivből fakadó szentimentálizmus nemes könycseppje.

- A mi drága nagy barátunk! A mi testvérünk, apánk, szülőanyánk!...

Ezek a felbuzdulások hangzottak el; a merészebbek odadörgölték arcukat a kegyelmes ur orrához; valaki pedig kezet csókolt neki. Az államtitkár elkapta kezét, érezte, hogy fáj, néhányszor végigdörzsölte a nadrágján és gyanusan tekintett az illető után, aki gyors lépésekkel sietett az asztal végéhez, ahol az utolsó széken leült.

Az államtitkár Kőváry füléhez hajolt és sugva kérdezte:

- Ki az ott, az utolsó helyen; abban a rossz frakkban? Ne nézz oda, majd később!...

Kőváry óvatosan forgatta meg szemgolyóját tengelye körül és amikor sikerült egy hirtelen pillantással, ugyszólván észrevétlenül fölszivni a kézcsókoló idegen arcvonásait, összeráncolta homlokát. Majd a feléje hajló államtitkár fülébe sugta:

- Szombati Ferenc. Egy obskurus alak.

A kegyelmes ur lassan, görcsösen mozgatta fejét és mereven nézte Szombatit, aki épp ekkor töltötte meg ujból poharát pezsgővel és egyszerre kiüritette. A társalgás hangosabb lett, a pincérek vastag havannaszivarokat hordoztak körül. Ezek és a pezsgő a kegyelmes ur ajándéka voltak; mindjárt kitetszett abból a vendégszeretően pimasz mosolyból és gesztusból, melylyel az urakat a kiosztásnál bátoritotta.

Leghangosabban egy sovány emberke beszélt: Rátonyi Béla, a »Radikális Lapok« szerkesztője és a liberalizmus bátor seregének husz év óta előőrse és büszke harcosa.

- Uraim, - kiáltotta, miközben a magába tömött desszert-manduláktól egészen habos volt a szájaürege, - örömmel látom, hogy a negyven esztendő, mely vállainkon nyugszik, nem tett rokanttá bennünket. Lelkünk kitünő kondicióban van még, gondolkodásunk a haladás szellemébe van befüzve.

- Fiatalabbak vagyunk az ifjaknál! - harsogott közbe egy rekedt baritonhang.

- Ugy van! Mert ugyanazzal a lázassággal imádjuk az idealizmus elveit, mint hajdan. Éljen az idealizmus és vesszen a reakció!

- Éljen a liberalizmus! - kiáltotta egy vidéki ügyvéd.

Szombati volt az egyetlen, aki hallgatott és gunyosan megmosolyogta a husz év előtt még virágjukban levő jelszavakat. Csak az államtitkár figyelte meg ezt a szünetlen vigyorgást, mely az elzüllött ember ráncokba gyürődött arcát a fésületlen, fekete hajba kapaszkodó ferde halántékokkal még faunszerübbé tette. A torkát valami fanyarság szoritotta össze, mert eszébe jutott, hogy ez az ember, aki az imént oly alattomosan megharapta a kezét, valamikor ezerszerte különb volt nála és most!...

- És friss erővel küzdünk tovább is az egyén felszabadulása érdekében, - folytatta lelkesen a szerkesztő. - Szabad atomok leszünk egy szabad szervezetben.

- Hohó, barátom! - mondta szórakozott mosolylyal Bitafalvy. - Vigyázzunk, mert ez már anarkiára vezet.

- Nos, aztán! Hát legyen anarkia! Épp ezt fejtegettem tegnapi vezércikkemben, mely a manchesterizmusról szólt.

- Halljuk! halljuk! - hallatszott egy kellemetlenül vékony hang az asztal végéről.

A szerkesztő végignézett a közbeszólón és észrevette a gunyos mosolyt, mely annak arcáról és a szemek körül kerek ráncokba gyürt bőrterületről feléje szemtelenkedett.

- Nini, - szólt kissé fölényes hangon, - te is eljöttél, Szombati Ferenc? Hát téged ki hitt meg?

- Meghivás nélkül jöttem el. Mert nyilván csak tévedés folytán nem kaptam hivatalos értesitést erről az ünnepélyről, melyhez engem ugyanolyan jogok füznek, mint az urakat.

- Hohó! - kiáltotta Rátonyi. - Hohó!

- Ugyanazok a szent jogok, - erősitgette nyugodtan a kopott frakkos. - Az elmult esztendők joga. Én is öregebb lettem husz évvel az életpályákra való első lépés óta. A megvénülés szent joga...

- Mi becsületes életpályán vagyunk, - mondta plasztikus önérzettel Rátonyi és idegesen tört szét ujjai közt egy diót.

Szombati felkelt és poharát kezében megemelte.

- Kérlek, barátom! - szólt a székében feszengő államtitkár és csakugyan kérő tekintetet vetett Rátonyira.

- Tisztelt uraim, kedves, volt osztálytársaim! - kezdte szónokló hangon.

A férfiak egymásra néztek. Az államtitkár ur köhécselt és kenyérmorzsákat csipegetett az asztalról; Kőváry mérnök a talpával veregette az asztal lábát; a képviselő kihivólag nézett Szombatira, a szerkesztő összeráncolta homlokát.

- És kedves barátaim, - folytatta Szombati. - Hivatottnak érzem magam, hogy a mai napon, melyet életünk legmunkásabb korszakának nyugvópontjául jelöltünk ki, hozzátok néhány szerető és barátságos szót intézzek. Hivatottságom abból a külön való helyzetemből meritem, hogy köztetek nekem maradt legtöbb időm valamennyitök fejlődését egy közömbös nézőpontból megfigyelni. Mert mig ti, kedves barátaim, az élet derék harcosaiként vivtátok meg sikeres küzdelmeiteket és sem kedvetek, sem időtök nem volt bepillantani a többiek érdekvilágába, én egyebet sem tettem, mint szemléltem és meleg szeretettel érdeklődtem minden

iránt, ami közösségben volt veletek. Mig ti valamennyien ama emberi igazság felé törekedtetek, hogy a jól megérdemelt véredény-elmeszesedést becsületes munka árán küzdjétek ki, én, miként Minos, az alvilág birája, ültem székemben és aranyjogarral kezemben mondtam itéletet mindnyájatok fölött.

- Hohó! hohó! - kiáltotta ismét a szerkesztő mérgesen.

- Halljuk! - szólt az államtitkár.

- Kedves barátaim, - folytatta Szombati zavartalanul, - nyugodtak lehettek. Az igazi biró, aki filozófiai szemlélődéssel telik be a tétlenség boldog szigetén, csak külsőségek után itél és nem törődik azzal, ami a veséken belül történik. Ennélfogva kegyelmes lesz az én igazságom is fölöttetek. A nagy világrendhez voltatok alkalmazkodók, soha olyasmit nem tettetek, ami ne vált volna a társadalomnak és önmagatoknak hasznára, hivatalokra pályáztatok és nyertetek el, családot alapitottatok, gyermekeket neveltetek fel stb. Kegyes lesz tehát itéletem és kiszabom rátok a halált, melyet megérdemeltetek! Amig élet van bennetek, a magatok felbomlásának romboló illatát terjesztitek és azt a szagot csak én érzem, aki kivül álló vagyok tőletek. A züllött emberek ereje és tisztasága van bennem, mert nem dobtam azt oda a társadalom szolgaságának. Csak én tudhatom, aki mindent magamért loptam, csaltam és koldultam, hogy én vagyok és senki más. Ezért is nem vagyok szennyes a mások érintésétől, azokétól, akik, mint ti, egy közös csatorna üregén át egyetlen egy rettenetes rezervoárba ömlesztitek véreteket. Husz év óta figyellek benneteket és husz év óta látom, hogy mint teljesen kiégett, elhasznált bőrréteg lógtok a társadalom testén, de nem hulltok el, mert maga a társadalom tart titeket az ő bornirt hitében, hogy szüksége van rátok.

- Őrült! őrült! - kiáltott fel kétszer valaki.

- Őrült! - ismételték a többiek egymásra nézve.

Szombati, mintha nem hallotta volna ezt, folytatta:

- Nincs ostobább valami a társadalomnál...

- Hallgasson már! - orditott rá a mérnök.

- És mégis öntudattal, szerves élettel ruházzátok fel őt, mintha egyéniség volna. Husz év óta vágyam ezeket megmondani nektek. Nem engedtetek magatokhoz, mert amikor elrugtalak benneteket magamtól, azt hittétek, hogy ti számüztetek ki engem abból a paradicsomból, melyet társadalomnak neveztek. De jól van igy! Most mégis itt vagyok és amit husz év óta szerettem volna a fületekbe orditani, most halk halotti beszédben sugom el sirotok fölött...

- Hallgasson már! Elég volt! - kiáltott dühösen egy mellette ülő középiskolai tanár és a kabátjánál fogva ráncigálta.

- Gazember! gonosztevő! - orditotta a képviselő.

- Igen, gazember, gonosztevő vagyok! Nem öltem ugyan, nem is raboltam...

- Sokkal sulyosabbat követett el! - kiáltott felé a főmérnök.

- Ugy van. Arculütöttem egy leányt. Az utcán, mások is látták! Egy gyengéd lelkü, szemérmetes urilányt, egy jó barátomnak a menyasszonyát... Tehát nem is az enyémet. Egy barátomnak az uri menyasszonyát. Arculütöttem, kétszer... jobbról és balról. Egy gyenge nőt, aki nem védekezhetett. A közöttünk ülő kegyelmes államtitkár ur tisztes menyasszonyát és utóbb feleségét...

Az államtitkár felkelt. Az arca fehérebb volt a falnál. A többiek is felugrottak. Mindenki össze-vissza lármázott, a pincérért orditottak... Szombati tulharsogta őket:

- Egy gyenge, szemérmes nőt, aki mind a két gyönyörü kék szemével mohó falánksággal éhezett rám...

Többet nem mondhatott. Az államtitkár kifordult a teremből, néhányan követték. Akik bent maradtak, rárohantak a hadonászó férfira, letépték róla a kopott frakkot, az arcába ütöttek, mig egészen belepte a vér...

Az államtitkár rohant ki a szálloda kapuján. A friss levegő megcsapta arcát. Egy ideig állt és körülnézett az utcán. Mielőtt azonban a többiek utolérték, hirtelen elindult, befordult a szomszédos keskeny utcába és felső kabátja gallérját feltürte, nagy lépésekkel sietett hazafelé.

A harmadik utca sarkán valaki megfogta a kabátja szárnyát; ijedten fordult meg.

Szombati volt.

- Mit akar? - kérdezte a kegyelmes ur riadt hangon.

Szombati megfogta az államtitkár kezét és hirtelen lehajolva megcsókolta.

- Mit akar?

- Adj néhány forintot kölcsön!

- Takarodjék!

- Csak néhány forintot! - Elvégre megérdemlem tőled!...

Az államtitkár kivette pénztárcáját és hosszas keresgélés után egy tizkoronás bankót nyomott Szombati kezébe.

FOLT AZ ÉJSZAKÁBAN

A négy egymásba nyiló terem ki volt világitva. Négy aranyozott csillár a falak nagy tükrében megszázszorozódott fehér gyertyák mozdulatlan lángjával ünnepi fényt ontott. Csak a sarokban vetett sötét árnyékot egy terebélyes pálma, mely alatt gőgös Apolló-szobor hüsölt fehér meztelenségben. A jácintvirágos szalonban volt.

Egy asszony nézett ki a fekete utcába. Magas alakján finom hullámzásban omlott le a kissé uszályos crépe de chine, mely a kar felső harmadától ki volt vágva, ugy, hogy az egyenletesen gömbölyü vállon nyugvó fehér nyak egészen kilátszott; anélkül, hogy zavarta volna a hatást, melyet különösen érzéki és lelkes emberekre egy fekete ruha és egy görög frizurás, szürkébe csillogó szőke haj kontrasztja gyakorol.

A szomszéd szobában inasok nagy virágos-vázákat raktak a teritett asztalra. Egy lakáj hangtalanul lépett be a szalonba.

- Nagyságos asszonyom - szólt az ajtónál állva - a zongoramüvész.

- Kéretem - felelte meg sem fordulva az asszony.

Elmult fél perc is. Finom kis ujjaival ideges játékban veregette az ablakot; talán nem is hallotta, ahogy a férfi belépett és amint kétszer is mondta:

- Bocsánat, asszonyom...

- Homlokát odaszoritotta a hideg üveghez, mintha fejét bele akarta volna fektetni az éjszaka torkába.

- Asszonyom! - hallatszott harmadszor.

Még most sem fordul meg és amikor megszólalt, mintha az utcához beszélt volna.

- Foglaljon helyet. Bartoldi ur megirta, hogy ma este ön fogja helyettesiteni. Remélem, megmondta önnek, mi a teendője?

- Zongoráznom kell. Chopint és Grieget, esetleg Beethovent.

- Igen. A jobboldali másik szalonban van a zongora...

A férfi felkelt. Arcára egészen ráesett a csillár fénye és most feltünővé lett fejének ősklasszikus plasztikussága és vékony ajkának fakó szine. Felkelt, de aztán nem mozdult; az asszony idegesen rázkódott meg és hangosan dobolt az ablakon. Ujabb fél perc mult el, az asszony karja lankadtan esett le előbb az ablak párkányára, majd onnan is le. Megfordult, ránézett a férfira, de mintha az teljesen idegen lett volna előtte, tekintete elsuhant arca mellől és aztán ismét megakadt rajta. Hirtelen két kézre fogta szoknyáját és derékban megtört az alakja. Mintha futni akart volna. De ismét felegyenesedett, hátát megtámasztotta a függönynek és mélyen lélegzett, mielőtt szólni tudott.

- Horace! - mondta suttogva.

A férfi arca még halványabb lett egy árnyalattal, az ajkak remegtek, mint a sirni készülő gyermeké. Kezével megkapaszkodott a székbe, hogy reszkető lábait megtámaszsza és leült.

- Majdnem szentimentális lettem, - szólt kis idő mulva a még mindig rémült mozdulatlanságba álló asszonyhoz. - A börtön kisajtolja az emberből a jó neveltséget. Nehezére esik fegyelmezni a könymirigyeit. Szegénysorsu gonosztevők társasága teszi ezt...

Kitetszett, hogy azért beszél egyszerre ennyit, hogy az asszonynak ideje legyen magához térni a meglepetéstől. Körülnézett a szobában és semmitmondóan bólogatott a fejével. Közben az asszony is leült.

- Szép lakása van, Eszter, - folytatta a férfi. - Nagyon szép. Egyébként mindenről értesültem. Bartoldinak eljárt a szája; mert nagyon megsajnált. Képzelje, sirt, amikor meglátott és a kezemet szorongatva váltig azt hajtogatta, hogy ártatlanul ültem az öt esztendőt. Ő eszelte ki, hogy maga helyett engem küldjön ide zongorázni. A szegény délvérü ember naiv fantáziával festette meg magának a meglepetés romantikus jelenetét. Amint egymás karjába omlunk és az öröm fájdalmas könyeivel öntözzük meg egymást. Nem sejtette, hogy egy fáradt hedonista idegrendszere nem birná meg a nagy szcénák szertartásainak zaklatását.

- Horace! - sugta az asszony panaszos hangon. - Mennyit kellett szenvednie!

- Milyen szép vagy még mindig, Eszter! - mondta a férfiu. - Alig változtál öt év óta. És milyen nagyszerü a festék, mely arcodat oly csodás emaille-al vonja be, akárcsak akkor, amikor kék tömjén langyos füstjében esküdtünk örök házasságot. Emlékszel-e, hogy sosem tudtam eltanulni tőled az arcfestés müvészetét, mert nem volt hozzá elegendő ihletségem? És senki barátnőid közül, akiket házasságunk szent hónapjaiban megcsókoltam, nem tudott rám ugy hatni, mint te, mert az arcuk pirosságának árnyalatában a dilettáns ötlettelensége visszataszitó volt. De te!... Ha lelkes tudnék lenni, imádkoznék hozzád. De a börtön elrabolta minden hitemet.

Eszter felugrott és összekulcsolta kezét:

- Menj el, Horace! - könyörgött. - Menj el innen! Mért jöttél hozzám? Semmi közünk egymáshoz.

Mintha megijedt volna az utolsó mondat kegyetlenségétől, még egyszer mondta, félénken, alázatosan:

- Semmi közünk egymáshoz többé.

- Tudom, - felelte Horace. - Loptam kötelességből. Mert egyetlen kötelességünk, hogy jogunk legyen az élet szépségeihez.

Gunyosan mosolygott.

- Kötelesség, jog... Ezt a két rettenetes szót a börtönben és előtte tanulja meg az ember. És senki sem akarja elhinni, hogy a viszony csak egy lehet a kettő között. Kötelességünk, hogy jogunk legyen! Persze a törvény csöppet sem ötletes és még azt sem fogja fel egész mélyében, hogy jogunk van a kötelességhez. Erőszakot vett rajtam és neked megengedte, hogy elválj tőlem.

Kocsi állt meg a ház előtt. Eszter az ablakhoz futott és kinézett. Aztán visszafordulva sietett mondani:

- Az istenért, menjen el, Horace! A vendégeim jönnek! Nem lehet, hogy magát itt lássák.

- A volt férjét? Vagy a betörő tolvajt, akit a biró megbélyegzett?

- Horace!

- Kedves Eszter, engedje meg, hogy itt maradjak! Megfürödni akarok keserüségben és perverzül gyönyörü fájdalomban. Engem ugy sem fog senki látni; Bartoldi mindent kifecsegett. A két szalon ajtaján leborul az átlátszatlan fekete csipkék függönye. A zongoramüvész nem lát semmit és amit a billentyük csevegésén keresztül hall, csak finom suttogás, egymáshoz hajló ajkak ziháló lehelete. És mindezekből kivettem, hogy ön... hogy te elárultad házaséletünk titkos játékait. Az egymás felé hajló, de egymást nem érintő ajkak csókját, a legszentebb

szemérmetesség pogány gyönyöreit. Kiszolgáltattad a mi tisztaságunkat idegen oltároknak, a kettőnk vallását terjesztetted. Pedig megmondtam neked, hogy a vallás az egyetlen, melyet nem szabad kipazarolni belőlünk. Elvezettelek a titkos utra, melyen végtelenül mély szakadékok fölött járhattunk és te másokat vittél oda magaddal... Tudod-e, hogy ez bün?

- Horace!

- Itt maradok, mert jó nekem szétmarcangolni a magam lelkét...

Csengettek...

- Menj, Horace! Az istenért! - könyörgött az asszony.

A folyosóról hangos beszéd hallatszott. Eszter betuszkolta a férfit a zöld szalonba; a fekete csipkés függöny, két szárnyát összecsapva alázatosan borult földig és elválasztotta őket egymástól.

A vendégek illatosan égő fáklyák sora közt suhantak be a szalonba. Két nő volt és három férfi. A finom és előkelő esték drága toilettejeiben a nők, frakkban a férfiak. Eszter az ajtóig ment eléjük és a legnyájasabb mosolylyal fogott kezet velük. A keze reszketése elárulta izgatottságát.

- Mi baja, Eszter? - kérdezte az egyik nő, aki legmagasabb volt valamennyi közt és kérdése után nyomban megigazitotta haját.

- Milyen hideg a kezed! - mondta az utolsónak belépő férfi.

Lányos arcu, nagyon szép, szőke haju ifju volt. Mélyen nézett Eszter szemeibe, aki nem állotta ezt a tekintetet. Fejét meghajtotta.

- Valami történt? - kérdezte aggodalmas fürkészéssel az ifju.

- Igen, - felelte Eszter szomoruan. - Rosszat álmodom e pillanatban.

- Fel fog ébredni és vidám lesz.

A lakáj bejött és jelentette, hogy tálalva van. Egymás karján bevonultak az ebédlőbe. Az elfüggönyözött szalonból tompitott zongoraakkordok hangja hallatszott, mintha ezüstös gyikok futkostak volna a levegőben. Egy nocturne volt.

Az ebédlőben megkezdődött az evőeszközök óvatos, majdnem nesztelen berregése. A szolgák nagy ezüst tálakat hordoztak és halkan forgolódtak az asztal körül. Pezsgőt hüsitő kádak egész sora került be a jácintvirágos szalonba és egyenként vándoroltak át az ebédlőbe. Az idő lomhán suhogott el a lakásban. És a zöld szalonból egy Beethoven-szonáta hullámai bugtak ki.

- Ez nem Bartoldi! Ez valaki más! hallatszott egy vékony asszonyhang.

- Bartoldi beteg, egy fiatal müvészt küldött maga helyett.

Ezt a háziasszony mondta.

- Eszter, milyen borostyánszine van ma a pezsgőnek! És mintha ambrával szagositották volna meg.

- Hideg csóknak izét érzem, amikor ajkamhoz emelem az italt - hallatszott az egyik férfi ajkáról.

A lakáj, aki pezsgőért jött be a szalonba, a fejét rázta és megrugta a pálma alatt büszkélkedő Apollót, ugy, hogy az épp az orrára bukott... A zaja beleveszett egy vadul pajkoskodó Grieg-futamba.

A szolgák távoztak és amikor az utolsó betette maga mögött az ajtót, hirtelen sötét lett, mintha ezer gyertya lángja egyszerre az éjszakába vágódott volna. A jácintvirágos szalonban ugyanekkor egy vörös csillag gyult fel az egyik ablak alatt álló mahagoni asztalkán. Véres olaja végigömlött a levegőben. Az ebédlőből cigaretták ibolyaszinü füstje felhőzött bele a tompa pirosságba, melynek véres torka mohón falta magába a kékes ködkigyókat. A fekete függöny mögül érzéki tánclépésekkel bukdácsoltak ki fehér és fekete billentyük.

- Fehér térded oltárára fektetem le lelkem áldozatát: testetlen imádatomat. Szemem alázattal csókolja végig minden vonalát hullámos alakodnak!

- Szépség! te vagy az isten, akihez profán kezemmel nem nyulhatok, mert Belzebub tüzével szennyeznélek be és a magam áhitatát!

- Szeretlek! Mert a lelkemben tükrözik vissza alakod és szemedben látom önmagamat.

A vörös csillag fénye elhunyt. A jácintvirágos szalon feketére vált és az orrán bukdácsoló fehér Apolló belebukott az éjszakába. A zöld szalonban görcsösen hörögtek a billentyük. Két árnyék lebegett végig a jácintvirágos szobán. Az egyik mintha végigvágódott volna a szőnyegen.

- Eszter! Eszter! imádlak...

- Csitt!... az ott benn, a férjem. A mester!...

- A mester?...

Ebben a pillanatban egy hosszu d-moll futam siklott végig a billentyükön. Csend és valami csattant...

A fekete csipkés függöny kinyilt és ott állott Horace. Fehér ingjén végig, le a ruháján egy keskeny véres szalag futott... A csillárok egyszerre felgyultak.

A szolgák be- és kifutottak. Az egyik tovább rugta lábával a földön alkalmatlankodó Apolló-szobrot, amely most a szájával szürcsölte a szőnyeg puha bolyhaiba kivánkozó vérfoltokat.

Horacet kivitték a konyhába és telefonoztak a boncterembe kocsiért.

Eszter szagos ecettel mosta a homlokát és az álla egészen sárga volt. Csak az arcán és ajkán nem tört meg a nagyszerü emaille tiszta, halvány pirossága.

A nagyon magas hölgy, akinek derékig volt végighasitva a ruhája, melléhez szoritotta a kezét és remegő hangon szólt:

- Milyen barbárság!

A FÉRJ

(A férj 40 éves, férfias tipus, az ugynevezett nyugodt temperamentumuak közül való. A feleség 30 körüli, szőke szépség, naiv és házias. A vendég 35 éves, cvikkeres, igénytelen belsejü. Vacsoránál ülnek. Az utolsó fogást épp most vitte ki a cseléd.)

Férj: Mért nem töltesz? Magadnak...

Vendég: Köszönöm. Talán elég volt mára...

Férj: Épp mára nem volt elég. Ma ünnepnap van. Édesem, maga nem is tudja? Sejtettem, hogy el fogja felejteni.

Asszony (zavartan): Ma?... mi van ma?

Férj: Hát... no de igazán nem tudja? A házasságunk tizedik évfordulója. Én egész hónapban rágondoltam és azt hittem, hogy maga is. Persze egyéb dolga volt. Artur tölts! Az asszonynak is.

Vendég (tölt): Éljen a tizéves boldogság! (Koccint az asszonnyal.) Az isten sokáig éltessen téged, öregem. (Koccint a férjjel.)

Férj: Éljen a tizéves boldogság! Valljuk be, édesem, hogy tiz évig boldogok voltunk, nagyon... nagyon boldogok.

Asszony: Igen.

Vendég: Éljen az örök boldogság! (Tölt.)

Férj: No, no! Sok volna! Látszik, hogy fiatal vagy még, Artur. Mennyi ideje ismerjük egymást?

(Vendég és asszony összenéznek.)

Férj: Ugye-e, másfél esztendeje? Nem igaz, drágám?

Asszony: Igazán, nem emlékszem pontosan.

Férj: Nem emlékszik? Várjon csak, majd eszébe juttatom.

Asszony: Nem fontos. (Vendéghez.) Parancsol feketét?

Vendég: Kérek. (Asszony csenget.)

Férj: Másfél éve ismersz minket s még mindig örök boldogságról beszélsz...

Vendég (leveszi a cvikkert szeméről és az asszonyra néz): Nem értelek... mi köze a mi ismeretségünknek a boldogsághoz?... A ti boldogságtokhoz? mi az: még mindig? (Cseléd belép.)

Asszony: Hozza be a feketét. (Cseléd kimegy.)

Férj: Miről is beszéltünk? Ja igen, a boldogságról. Az ilyesféléről vagy ostobák, vagy nagyképüek beszélnek. Vagy!... nos, ha az ember bort ivott és jókedvü, megengedheti magának a nagyképüsködést. (Roppant komolyan.) A családi boldogsághoz kell egy harmadik, aki lássa ezt a boldogságot. Te vagy ez a harmadik. Mi terajtad keresztül vesszük tudomásul, hogy boldogok vagyunk. Sőt, tenélküled nem is volnánk azok. Mert a mi együvé tartozásunkat hozzámérjük a te magányodhoz, ami szent és kedélyes családiságunkat a te sivár egyedüllétedhez... Arra gondolok, hogy van egy ember, aki irigyli tőlünk a csókokat, miket egymásnak adunk.

Asszony: Ugyan kérem, mit beszél!... (Cseléd behozza a kávét és el.)

Férj: Ne tagadd, Artur, te irigyelsz engem... Hányszor álmodtál odahaza az ágyadban a feleségemmel?... Adjon drágám még egy cukrot a feketémbe, tudja, hogy édesen szeretem...

Vendég: Kérlek Laczi, ostobaságokat fecsegsz. Nagyságos asszonyom, igazán sajnálom.

Asszony (eltolja maga elől a findzsát): Ugy látszik, sokat ivott...

Férj: Szavamra, alig három pohárral... De igaz, eszébe juttatom a napot, melyen megismerkedtünk Arthurral. Egy napon rosszkedvüen jöttem haza a hivatalból, ideges voltam. Nálunk zsur volt, amelyen egy cvikkeres ur is megjelent. Te voltál. Délelőtt csunyán összevesztem a főnökömmel. Ha jól emlékszem, félórai késéssel érkeztem az irodába. Máskor is megtörtént, de mintha aznap meg lett volna bolondulva... Orditott: ezt nem türöm! Maga sem különb a többinél! Érti? ha még egyszer megtörténik, majd meglátja... Ha arra gondolok, hogy két évig mily kitünő barátok voltunk!... Mennyi ideje is van szerencsénk hozzád, Artur?...

Asszony: Hisz épp most mondta, hogy másfél éve. (A vendégre néz.)

Férj: Furcsa, mily hamar összebarátkoztunk. Na igyunk! Éljen a családi boldogság! (Iszik.) Lássa, édesem, ma felvehette volna azt a gyönyörü nyakláncot, amelyet a mult évben vett a megspórolt pénzéből... Mikor is vette?

Asszony (dacosan): Nem emlékszem.

Férj: Érdekes, semmire sem emlékszik. (Hosszu csend.)... Furcsa, milyen csend állott be. Ugy látszik, az imént a szokottnál hangosabban beszéltem, ezért tünik most fel oly szokatlannak a csend... Sohase igyék az ember! (Szivarra gyujt.) Ne igyék az ember, mert az ital tulélénkké teszi a hangját. Én például nem szeretem a tulélénk embereket, rendesen ostobák és ordinárék...

Asszony: Nem attól függ...

Férj: Nem csak attól... De mit akart ezzel mondani?

Asszony: Semmit, csak épp...

Férj: Igaza van. Az ember ne mondjon mindig olyan dolgokat, melyeknek jelentőségük van. Hamar kifogy a mondanivalókból, de főképp kifogy a hallgatókból.

Vendég (kiveszi zsebéből óráját): Nini, már tizenegy óra...

Férj: Még korán van... Remélem, innen egyenesen hazamész.

Vendég: Ugy van...

Asszony (felkel): Kedves egészségükre!

Vendég (felkel, kezet csókol az asszonynak): Kedves egészségére!

Férj (ülve marad): Ne menj még! Valamit kérdezni akarok tőled...

Vendég (leül): Parancsolj!

Férj: Üljön le maga is, drágám. (Az asszony leül.) No ne vágjatok oly ünnepélyes arcot! Egész jelentéktelen a dolog... Holnap, mikor fogtok találkozni?...

Asszony (elsápad és reszketni kezd.)

Vendég (felugrik, sápadtan): Hogy érted ezt? Mit mondtál?

Férj: Semmi! semmi! micsoda szamárság ez? Hogy lehet igy megijedni? Ugy látszik, bennem van a hiba. Tulságos élénk volt megint a hangom. Legyetek kissé nyugodtak! (Tölt.) Éljen a tizéves boldogság! Kilenc év óta abból élek, amit a barátaim adnak a feleségemnek...

Asszony: Jézus Mária!

Vendég: De... László!... kérde... kérdezem...

Férj: Nagyon izgatottak vagytok! Ez a ti hibátok. Miért nem vagytok olyan fegyelmezett fő, mint én vagyok?

Asszony (sir).

Férj: Nem szeretném, ha romantikusnak látnátok a helyzetet. Én egy fegyelmezett agyvelő vagyok. Ha akarjátok, nem beszélek többet róla... (Felemeli poharát.) Éljen a...

Vendég (kiüti kezéből a poharat): Jól van tehát, beszéljünk... Mit akar?

Férj (meglepett arcot vág): Mit akarok? Azt, hogy ne higyjétek azt, hogy ostoba vagyok... Fél-óra késés miatt a főnököm komiszkodni kezdett. Két éven át sohasem tette... Egy év mulva te is komiszkodni fogsz velem...

Asszony (felugrik és távozni akar).

Férj: Maradjon!... Csak néhány percig!... Igen, azt akarom mondani, hogy mindent tudok. Már két év óta tudok mindent. Azt is, ami azelőtt történt...

Asszony: Öljön meg!

Vendég: Rendelkezésére állok...

Férj: Pfuj! de közönséges. Öljön meg! Jó, hogy azt nem mondja, vágjam le a szeretője fejét és etessem meg a szivét önnel. Neked pedig azt mondom, szamár vagy. Micsoda mészáros-romantika ez? Csak nem gondolod, hogy párbajozni fogok?...

Vendég (visszanyerve nyugodtságát): Nagyságos asszonyom, távozzunk! Én elkisérem önt a szüleihez...

Férj: Mily nemes! Most már értem, mely bőkezüségből és nagylelküségből fakadt feleségem megspórolt pénze, annyi drága gyürü és buton forrása... És a házbért is sokszor...

Asszony: Laci... Kiméljen! (Sir.)

Férj: Én tudtam! Én mindig tudtam! Belőlem most a bor beszél, én mindent elárulok... Azt a kétezer koronás váltót is a te pénzedből fizettem ki... De ti nem sejtettetek semmit...

Vendég (leül): Kérlek Laci, tisztázzuk a helyzetet! Én minden elégtételre kész vagyok...

Férj: Ó te édes, édes nagylelküség, te álmodozó ifjuság! Hát nem készpénzben fizettél azért, amiért nem is tartozol nekem? Mit vettél el tőlem? Szerelmet? Hitvesi hüséget? Boldog pásztorórákat? Semmit! Semmit! Kérlek, érts meg! Ne akarj tőlem szavakat. Ne akard, hogy megerőltessem magam és jelentőséget adjak szavaimnak. Én egy fegyelmezett fő vagyok és nem hagyom magam elragadtatni... Nekem minden mindegy...

Asszony: Kérem, Artur, menjen, távozzék! Ez tűrhetetlen igy!

Vendég: Azt akarom, hogy ön is jöjjön, hogy váljanak el!

Férj: Na, ne bolondozzatok! Még a bor szelleme nyomja a fejemet, elfeledkezem magamról és kiesem emberi szerepemből...

Vendég: Hitvány, bitang!...

Férj: Kérlek, ne! Meggondolatlan leszek. Én tudom, hogy nincsenek tragédiák az életben és mindent ki lehet heverni... Csak idő kérdése az egész. Ma tulélénk voltam és játszottam veletek... De kérlek, ne sértegess! Egy szó, egy valami, egy semmi megfoszthat a józanságomtól...

Vendég: Hitvány bitang!

Asszony (könyörgő pillantást vet Arturra. Aztán hirtelen összeesik és minden különös ok nélkül szivszélhüdésben meghal.)

Férj: Látod... Látod... Most itt van! Ilyen ostobaság... És a sors, ez a pátoszos komédiás!...

VIATKA ÉS A TÖBBIEK

Gyergyók Iván jogot hallgatott a berlini egyetemen. Kedves, fekete szemü fiu volt s amig élek, sajnálni fogom, hogy bemutattam Viatkának, a nagy szőke orosz nőnek.

Akkortájban az Unter den Linden környékén és az előkelőbb házakban beteg asszonyok laktak, akik sárga és lilaszinü kimonókban álltak a pálmától fedett ablakok mögött és az esőtől nedves, ködös utcákat ultra-violett csillogásban látták. Akkortájban az iparmüvészettel bekötött könyv hatalma erőt vett a lelkinyomorultakon, szerencsétlen nyavalyásokon, akik mint valami furcsa szekta élték a maguk müvészet-vallás életüket.

Egy kávéházban találkoztunk Viatkával. A krémszinű lámpagolyó fényében még sárgább volt a haja s a nagy szemek alatt kék árnyék suhogása látszott.

- Bemutatom magának Gyergyókot. Ő is Schmidtet hallgatja.

Barátságosan bólintott fejével. Gyergyóknak tetszett a lány és félóráig mindenféle bolondot beszélt neki. A félénk emberek fecsegése volt, hogy elkábithassa vele magát, és azt, akihez beszél. Nem volt nagyon ravasz fiu, de azért látta, hogy a leányt nem nagyon érdekli a csevegése. Ezért izgató akart lenni s lelkének, érzéseinek szálait szedegette ki önmagából. Ilyeneket mondott neki:

- Kezdek félni magától. Ebben a pillanatban olyan, mint Millais titokzatos asszonyai, mint a százszinü sás és mosza közt mosolygó halott Ofélia.

A kissé kövér, halott Ofélia mosolygott. Iván beugrott neki s bizalmasabb lett.

- Félek magától. Félek is, de egyuttal le is nézem magukat asszonyokat. Milyen gazdag léleknek tetszik ön előttem, pedig ki tudja, belül talán egészen más, közönségesebb ön, Viatka, Ofélia.

Ofélia hidegen szólott közbe.

- Viatka csak a keresztnevem. Konstantinovszkának hivnak.

- Bocsásson meg. Nem akartam bizalmaskodni.

- Kérem, ne is tegye, - felelte a leány és felém fordulva kivette kezemből az ujságot, melybe el voltam merülve.

- Nem látta Kurtot? - kérdezte tőlem.

Vállat vontam. Gyergyók visszaesett félénkségébe és azontul szomoruan, szótlanul ült a helyén.

- Maga nem szereti, tudom, - mondta Viatka. - Van valami félemlitő benne. Titokzatos, hüvös ember. De a versei csodásak. Ritmusainak halk járása van, mint az ábrándos szarvasnak, miután megfürdött a szépség vizében.

Ujból vállat vontam. És arra gondoltam, hogy egy uj Moliére-nek kellene születnie, aki ezt a kort, a beteges kulturáját, a tettetett nyegleségét és snobságát kicsufolja. Az emberek már azt sem tudják, milyen furcsaságokba öljék semmittevésüket. Ez a lány ugy mondta el az ő kis banalitását, mintha csakugyan valami gazellára gondolt volna és a szépség vize valahol Grunevald körül folynék be a Spree piszkos-zöld olajába.

Kurt von Brücke versei akkor divatosak voltak. Elkeseredett félkritikusok, érdektelenségükbe savanyodott irók és asszonyok: félbolondok és tunyák, rosznevelésüek és hiszterikusok rajongtak értük. Költőjük a keresztre feszitett és ujra feltámadott Szépség papjának mondta magát. Ellenben keskeny orra volt és fekete fogai. Mért nem csináltatott aranyplombot a

fogüregekbe? Nyilván lustaságból. Hiszen ha lusta nem lett volna, talán verseket sem irt volna. A verseiből az tetszett ki, hogy közvetitő, utánérző talentum volt. Ha tevékeny ember lett volna, irodalomtörténetet tanított volna valamelyik vidéki gimnáziumban. A lassu, lomha vére ellenben költővé prostituálta.

Megérkezett. Amikor belépett a kávéházba, tekintetét már az ajtón végigjártatta a tágas termen. Látszott rajta, hogy keresett valakit. Csakhamar megpillantott bennünket s egyenesen felénk tartott.

Kezet szoritott Viatkával, hidegen biccentett felém a fejével és bemutatkozott Ivánnak. Látszott a viselkedésén, hogy boszantotta jelenlétünk s lenéz kettőnket. Nem is igen törődött velünk s csakis Viatkának beszélt.

Finom és gazdag asszonyokról csevegett, akiket ismert. Épp most jött az egyiktől. Idézte azokat az elmésségeket, melyeket a társaságokban mondott; Viatka szivből kacagott rajtuk és csodálkozott, hogy mi nem nevetünk. Közben a költő érezhetően azt látszott kifejezni tekintetével: mit keres ez a két idegen a társasaságban. Nekem már többször bemutatták s többször igyekezett elfelejteni az ismeretséget. Semmi közösséget nem érezett velem, mintha megsejtette volna, hogy hitvány, kis emberkének tartom s keresztül látok a pózoló játékán.

Gyergyók félrészegen ült a helyén. Érezte a fölösleges voltát s könyörgő pillantásokat vetett rám. Láttam, hogy távozni szeretne. Engem azonban gyerekes vágy fogott el, hogy még ott maradjak és zavarjam a két embert.

- Szeretném magát ma este elvinni a »Kék mécs«-be, - mondta Kurt Viatkának. - Ott lesznek barátaink és néhány kedves, érdekes asszony.

- Kik? - kérdezte Viatka.

- Peter Altbeck, a festő, Baruch, a »Weg nach den Tiefen« szerzője, Madame Recamier - alias Riza Bettner, Göbel professzor és még mások. Boldog lehet, hogy megismerkedik velük.

- Csakugyan, - szóltam közbe, - boldog lehet, mert überszalon modorral ismerkedik meg és esztétikailag tanul meg unatkozni. Nagy mulatság...

- És... és, - folytatta megvetőleg rám sem hederitve Kurt.

De már belezavarodott...

- ...Különben, ha az urakkal óhajt maradni, nem zavarom.

- Elmegyek! - felelte határozottan Viatka és boszankodva nézett rám.

- És ott lesz Gast is, - füzte tovább az elejtett fonalat a költő, - aki ma leghivebb német szolgája Botticellinek.

- Sőt, mondtam erre gunyosan, - ez a német ur mint igazi anglomán rajong az olasz primitivekért. És hallom, hogy Rosettin keresztül látta meg meleg közvetlenséggel az olasz piktort.

Kurt leszurta az ajka szegleteit és nem méltatott válaszra.

Gyergyók felkelt.

- Már távoznak? - kérdezte Viatka.

Mosolyogtam és én is felkeltem.

- Amennyiben mindkettőnk nevében megmagyarázza Gyergyók bucsuzását, - mondtam, - távozunk. Isten vele. Remélem jól fog unatkozni ma este.

Viatka haragudni kezdett.

- Nem mindkettőjük nevében értettem. Csak önt gondoltam. Kérem, Gyergyók, jőjjön velünk. Kérem!

Csábitóan mosolygott rá.

- Hátha szükségem lesz a jó magyar izmaira! Ugy-e, eljön?

Gyergyók nem tudott ellentállani az előtte szokatlan, különös izü leány kérésének s nekem, a számüzöttnek, egyedül kellett távoznom a kávéházból...

Másnap korán reggel Gyergyók felkeresett. Gyürötten, álmosan és csillogó izgalommal a szeme feketéjén.

Elmondta az éjszaka eseményeit. Ami megdöbbentett a beszédében, az a beteges, idegenszerü lelkesedés volt, melylyel kisérte.

Az asszonyok szépek voltak és ambraszaguak. A szobában diszkrét vérfény égett (ipsissima verba.) Művészetről és irodalomról beszéltek. Kissé keverten. Fra Angelico, Tizian, Holman, Hunt, Manet, Degas, Pater, Nietzsche, Peladan...

Pezsgőt szerettek volna inni, de hát: noblesze oblige. Abszintot ittak. Csak amikor már kezdtek megfeledkezni magukról, kapcsolták össze a kellemest a hasznossal. Az abszintot pezsgőbe öntötték s keverten itták. Majd okkultista téren próbálkoztak meg. Swedenborghoz imádkoztak, - ...önmaguk misztikumát érezték és holdvilágos frázisokba olvasztották érzésüket.

Viatka is érdekes lehetett. Mert ugy beszélt, mint a Dolsztojevszkij legsötétebb fejezetei. Az apjáról, akit egyszerüen Konstantinovicsnak nevezett és generálisnak, az anyjáról, Mária Konstantinovszkáról, a bátyjairól és orosz rémnapokról. A legszebb volt, amikor az apját vén tolvajnak, az anyját egyébnek nevezte.

Iván ijedten, félig áhitattal mesélte el ezeket. Előttem pedig szörnyen gyanus volt az egész társaság; a gyászosan világitott szoba, a feketére festett liliomok, az abszint, a halk beszélgetések, Viatka orosz izü történetei. Mindnek olyan könyv szaga volt. Mint ahogy akkoriban könyv szaga volt az előkelő szalónoknak, az asszonyok ábrándjainak, a férfiak stilizáltságának, csinált rejtelmességüknek, tettetett és való hisztériájuknak.

- Megértettük egymást és boldogok voltunk, - folytatta meséjét Iván. - Viatka is, meg én is teli tüdővel szivtuk a beszédük ópiumos izét, mig egészen belebódultunk. Kurt igazán nagy volt! Néhány versét olvasta fel.

- Elég! - kiáltottam rá türelmetlenül. - A vége? Mi volt a vége?

- A vége?... ostoba volt. Kurt a mellén megharapta Viatkát és én erre kirugtam a helyiségből. Részeg volt. Azután mi is távoztunk. Viatka a vállamra hajtotta fejét, ugy kisértem a lakása kapujáig. Ma nála vacsorázom...

- Mafla! - kiáltottam rá. - Mi közöd ahhoz a lányhoz?

- Kell nekem! Olyan különös ize van. Egész más, mint akiket eddig ismertem odahaza a magyar faluban és a kis városokban.

- Megállj! - kiáltottam feléje. - Egyre figyelmeztetlek. Amit te Viatkában és a többiben különöset látsz, az csupa vékony máz. Szerencsétlen emberek, akik futnak az élet elől, a közönséges elől és nem veszik észre, hogy a magukra öltött, egymástól eltanult különösségek banalitásába fulnak. Ez az ő tettetett impresszionizmusuk, ultra violett szinlátásuk, kapkodó modorosságuk émelyitő és hamarabb közhelylyé változik, mint akár egy cipőtisztitó hétköznapisága. Mert semmi közük az élethez.

Iván nem tudott erre felelni. Csak annyit mondott:

- Kérlek, ne bántsd Viatkát!

- Mit akarsz Viatkával? Tönkre fog tenni. A te egészséges magyar véred elpusztul az ő mérgükben. Nekik nem árt, mert az örökölt ősi fertőzés immunissá tette őket. De te...

- Nem bánom! Valami vonz ahoz a lányhoz. Kérlek, ne bánts miatta!

- Eredj a pokolba! Takarodj innen! - orditottam rá és szomoruan megsimogattam a fejét. A szemébe néztem.

Látszott, hogy szégyeli magát előttem. El is sietett.

Két hónapig nem láttam.

Március volt. A tavasz már elküldte langyos szeleit. Világos felöltőjü férfiak jártak az utcán. És az asszonyok, leányok hervadtak voltak a tél fáradalmaitól. Arcuk olyan volt, mint az öregedő szinésznőé reggeli világitásban. A tavaszi kijózanodás elkergette a vért az arcukról. Ha költő volnék, azt mondanám a szivükbe s innen van, hogy a tavasz a szerelem időszaka.

Szemközt jöttek velem az utcán. Kurt kisérte őket. Majd hogy beléjük szaladtam. Iván rám kiáltott:

- Te vagy az öreg filozopter! Meg sem ismered a barátaidat!

Majd hogy át nem ölelt. Lesoványodott, a haja, a hajdan rövid tüskés fekete haja most hullámosan esett rá a vállára. Szemei be voltak esve és szomoruan néztek rám. Kezet fogtam Viatkával, üdvözöltem a költőt, aztán karon ragadva földimet, hozzájuk csatlakoztam.

A költő előre ment Viatkával; mi ketten követtük őket. Iván minden bevezetés nélkül igy szólt hozzám:

- Elvettem feleségül. Nem esküdtünk meg; ő ellene volt. Persze odahazulról most percenként kapom a leveleket. Az anyám, szegény, nem ért az egészből egyebet, mint azt, hogy most nem megyek haza. Az apám azt irja, ő nem bánja, ha bolond vagyok, hát akár a bolondok házába mehetek, vagy egy hárembe költözhetem. De ha megesküszöm vele, hát kitagad. Már csak ezért is szeretném, ha megesküdnénk. Mert tiszta lelkiismerettel akarok az apám elé állni.

- És boldog vagy?

- Igen. Tudod, igaz lelki életet élünk. Haladunk felfelé, mint Strindberg grófja és Estherje. Tudod, a gótikus szobában. A lakásunk iparmüvészet és ornamentika. Olvassuk Blavatsky titkos tanait. Keressük az érintkezést az anyagiatlansággal. A minden anyagtól megfosztott szép...

- És szeretitek egymást? - vágtam közbe.

Szomoruan néztem erre a megmételyezett szegény fiura.

Hallgatott egy ideig. El voltam készülve, hogy impresszionista természete valami különös fordulatra ragadtatja. Vártam már, hogy a legközelebbi pillanatban megragadja kezem és azt fogja kiáltani: »Vigyél magaddal! Haza megyek, az anyámhoz.« De csak ennyit mondott:

- Nagyon!

Bucsuztam tőlük. Néhány percig időztek még velem az ut közepén. Kurt, a költő kissé félre-állott. Viatka beszélt:

- Nem akarják elismerni a házasságunkat. Persze az ő paraszt elmaradottságuk...

Iván sárga arcát elöntötte a vér. A szégyentől, hogy ezt szó nélkül türi.

- De majd csak megleszünk igy is, - folytatta Viatka. - Lelki életet fogunk élni, mi hárman.

Kurtra nézett, aki mozdulatlanul állott mellettük.

- Mi ketten, - javitotta ki a mondatot a leány és mosolyogva kapcsolta be karját Iván karjába.

Elmentek. A sarokig, ahol befordultak, utánuk néztem. Viatka haja idegesen reszketett a napsugaras csillogásban. Gyönyörü sárga folt volt a ruhájuk szürkeségében. Kurt a leány baloldalához lépett át. Mintha a kezüket egy pillanatra egymásba kapcsolták volna.

Gyergyók egészen elveszett a leány terebélyesen ingó árnyékában. Sajnáltam ezt a szegény magyar Don Quijot-t, akinek fogékony lelke beleszédült ennek az internacionális társaságnak tettetett és romlott romantikájába...

AZ UTOLSÓ JELENET

Szinhely: Fekete miniszteri tanácsos lakása: a szalon. Mahagoni butorok, zöld tapéta, világos-zöld garnitura. A személyek derüsen tarka szmyrna szőnyegeken járnak.

Szobalány: Itt tessék várni.

Az asszony: Soká jön a nagyságos ur?

Szobalány: Talán mindjárt itt lesz. (Menni akar.)

Az asszony: Kérem csak... (Szobalány visszafordul.)... Különben semmi... Köszönöm...

Szobalány: Parancsol valamit a nagysága?

Az asszony: Köszönöm, nem kérek semmit. (Szobalány el.)

Az asszony leül egy székbe, körülnéz a szobában, felkel, nézi a butorokat, az ablakhoz megy, kinéz az utcára, aztán visszatér ugyanahhoz a székhez és leül.

Tilda bejön. Tizenkilenc éves, csinos lány, de cseppet sem feltünő. Fejét magasan hordja és kifejezésteljes szemével áthatóan néz az emberre. Megpillantja az asszonyt, az ajtónál megáll s egy ideig fürkészőleg nézi. Utcai ruhában, fején kalap.

Tilda: Kit tetszik keresni nagysád?

Az asszony: A tanácsos urat várom. A szobalány azt mondta, mindjárt jön.

Tilda: Ilyenkor sétálni szokott a papa...

Az asszony (gyorsan): Ön a lánya?... (Felkel, közelebb megy Tildához.) Ön a lánya?

Tilda: Igen, nagysám. De különös...

Az asszony: Ugy-e, hogy különös, hogy olyan élénken érdeklődöm!... De távoli rokona vagyok a tanácsos urnak.

Tilda (minden emóció nélkül): Ugy... Foglaljon helyet kérem. (Leveti kalapját s a zongorára teszi. Mindaketten leülnek.) A papa sohase szólt nekem...

Az asszony: Egész távoli rokona vagyok. És már rég láttuk egymást... nagyon rég... Külföldön éltem.

Tilda (végignéz rajta): A férjével?

Az asszony: A férjemmel? Mért kérdi?

Tilda: Csak ugy...

Az asszony: Nincs férjem. Magányos nő vagyok, özvegy. Meguntam a hazátlanságot, s most itt akarok letelepedni.

Tilda: S a papa tanácsára volna szüksége, ugy-e? Szegény papa, nem igen hiszem, hogy mostani állapotában jó tanácsadó volna. Az utóbbi időben nagyon megrokkant.

Az asszony: Megrokkant?... Nagyon öreg már?... Persze, persze... amikor én láttam, még... Most körülbelül hatvan éves.

Tilda: Ötvenhét. De hetvennek látszik,... amikor szegény bátyám agyonlőtte magát, egyszerre öreg ember lett a papa...

Az asszony: Igen... igen... olvastam a lapokban. Most három éve volt. És ha szabad tudnom, mi volt az oka?... Bocsásson meg!

Tilda: Kérem!... Jobb is, ha nem beszélünk róla. Nem mintha elérzékenyitene a dolog, az ember tulesik rajta, - de tisztán családi ügy volt... Persze, ön is a családhoz tartozik, amint mondja, de a papa sohase tett említést róla... (Fürkészőleg nézi az asszonyt.) A szinpadon tetszett müködni?

Az asszony: Ó, ahhoz én nem értek. De azért közel jár hozzá. A külsőmről itél...

Tilda: Bocsásson meg, de igazán nem akartam megsérteni. Az ember csak ugy beszél valamit, ha nincs mondanivalója. Különben is, higyje el nekem, tul vagyok az előitéleteken...

Az asszony: Ez azt jelenti, hogy a külsőmről itélt. És leolvasta, hogy olyan aféle vagyok...

Tilda: De nagysám, hová gondol! Elvégre ehez nem volna jogom.

Az asszony: Igen, igen, a külsőmről itél. Ugy-e rossz asszonynak tart?

Tilda (bátran): Rossznak nem, de bukott asszonynak, - ahogy mondják. Azoknak van ötven éves korukban, sőt még később, oly fiatal szája, de már husz éves korukban öreg az alsó szemhéjuk. Ezt én már halott asszonyokon is észleltem a boncoló asztalnál. Mert orvos-növendék vagyok.

Az asszony: Pedig én azt hittem, az emberek mind egyformák, amikor meghaltak. Akkor kiegyenlitődik minden.

Tilda: Ó nem. Az emberek magukkal visznek egész csomó gyülöletet, haragot, szerelmet, gonoszságot a sirba. Több gonoszságot, mint jóságot, mert előbbiektől nehezebb megválni; nagysád nem vette még észre, hogy jobban szerette a rossz szokásait, mint a jókat.

Az asszony: De igen. Csakhogy nem tudom, hogy azok csakugyan rosszak voltak. Én egyszer elhagytam a törvényes gyermekeimet s törvényteleneket szültem... és megtenném még-egyszer!...

Tilda: A törvényes gyermekeit nem szereti?

Az asszony: Nem ismerem a gyermekeimet. És azt sem tudom bizonyosan, rosszat tettem-e akkor, amikor elhagytam őket. Az ilyesmit érezni kell és én nem érzek semmit. Néha gondoltam rájuk, de olyankor eszembe jutott, hogy az apjukhoz hasonlitanak. És nekem semmi közöm sem volt az apjukhoz. Gyülölnöm kellett volna őt, vagy legalább szeretnem, hogy közöm lehessen hozzá. De idegen volt. És amikor megszületett az első gyermekem, ugy éreztem, mintha halott ember nemzette volna.

Tilda: Miért ment hozzá?

Az asszony: Amért a többi férjhez megy. Én azonban nem birtam ki két évnél tovább. Amikor a második gyermekem is megszületett s az is hasonlitott az apjához, fázni kezdtem. Hideg volt a lakás, mint egy kripta. S benne két halott gyermek! brr!... Aztán jött az apjuk és még akart gyermeket. Még ha gyülölni tudtam volna, ha undor fogott volna el tőle!... De semmi, semmi. Egész kislány koromban csak a patkányoktól undorodtam, egyszer az udvaron láttam egyet. Döglött volt. Szürke, puffadt hasa égnek fordult s kicsiny hegyes fogai látszottak. Még holtan is ugy nézett, mintha látott volna. Futni akartam, de aztán ellenállhatatlan ösztön hajtott vissza hozzá. És megfogtam, simogattam a hasát és az ujjamat bedugtam a szájába. De a viaszbábukat nem akartam. Sohasem értettem, ha más, velem egykoru leánykák babákkal játszottak?...

Tilda: Mért ment hozzá?

Az asszony: Az imént feleltem már erre a kérdésre. A többi is férjhez megy, mert a szülei ugy akarják, vagy mert azt hiszi, hogy szerelmes. Csakhogy másoknak nincs olyan idioszinkráziája a közömbös iránt, mint nekem. Nem ellenszenv az, sőt éppenséggel nem az. Minden este, amikor magunkra maradtunk, ugy éreztem, hogy egészen más, mint tegnap. Minden este egy más idegen... Elmentem.

Tilda: És azóta nem látta őket?... A férjét meg a gyermekeit?

Az asszony: Nem. A fiu meghalt...

Tilda (hidegen): Ugy látszik, a papa ma nem fog itthon vacsorázni. Sziveskedjék nagysád talán holnap ide fáradni!

Az asszony (felkel): Hát akkor holnap. Bár nagyon szerettem volna még ma beszélni vele. Valami üzleti leszámolásunk volna egymás közt. S pénzre volna szükségem... Tetszik tudni, valamikor ő kezelte a vagyonomat...

Tilda (hidegen): Tartozik önnek? Akkor várjon! (Székre mutat, az asszony ismét leül.) Majd fölcsavarom a villanyt.

Odakinn férfihang hallatszik. A tanácsos hangja.

Tanácsos: Egy asszony?... Ki lehet?... A leányom is benn van?

Tilda: Apa! (Felgyujtja a lámpákat.)

A tanácsos bejön. Magas, őszhaju ember. Kissé meggörnyedt derékban, de a hátát és nyakát feszesen tartja.

Tanácsos: Jó estét, lányom, jó estét, asszonyom. (Közelebb lép hozzá.) Mivel szolgálhat... (zavart tekintettel néz rá, aztán a lányára néz, aki nyugodtan áll az asztal mellett.) Te!... Te!... Te vagy az?... Mért jöttél?... (Tildára néz)... Ismeritek egymást?... (reszketve ül le egy székbe.)

Tilda: Ez a hölgy már rég vár rád, apa. Üzleti ügyekben. (A hölgynek): Isten vele! (Bólint a fejével, kimegy.)

Tanácsos (kinos zavarban): Mért jöttél?... Mit akarsz?...

Az asszony: Látni akartam a lányomat. De most majd megint elmegyek... végleg el!... Azt hittem, felébresztem az anyai szeretetet lelkemben, de semmi sem történt.

Tanácsos: Ő meg abban a hitben van, hogy meghaltál... Csak nem beszéltél...

Az asszony: Nem szóltam semmit. De ő tudja. Mindent tud. És ahogy itt ült mellettem, hidegen, nyugodtan, alig néhány szót szólva, kiolvastam a szeméből, hogy tudja, ki vagyok. És ha azt mondtam volna neki: itt vagyok, - az anyád vagyok!... Akkor sem történt volna semmi. (Hosszas csend. A tanácsos ur reszketve ül székében és zsebkendőjével törülgeti arcáról az izzadságot.) Nem érzek lelkifurdalásokat. A többi asszony, feleség és anya is ilyen. Nem szereti az urát, aki csak arra való, hogy örüljön, ha mennél több udvarló kéri meg füle hallatára a feleségét. Nem szereti a gyermekét, akit meggondolatlanul szül a világra. Vannak kivételek is... Véletlenül két egymásnak való ember találkozik egymással... véletlenül... ritkán... A másik öngyilkos lett. Mért?

A tanácsos (vállat vonva): Szégyelte... igen... az anyját szégyelte. Amikor megtudta, hogy Páristól Konstantinápolyig kávéházakban virrasztja át az éjszakákat.

Tilda (bejön, hidegen): Apa, kihül a vacsorád.

Az asszony (felkel): Megyek már. (Az ajtó felé indul. Az ajtónál megáll és hosszas pillantást vált Tildával. Tilda hideg fejbólintással el)... Megyek, mint már egyszer mentem. Az asszony a férjének ellensége, a férj az asszony ellensége. Amikor a házastársak ennek tudatára jönnek, ugy kell, hogy elhagyják egymást. Nem jó, ha az ellenséget a házunkban tartjuk. (El.)

A tanácsos felkel és vacsorázni megy.

A GYERTYÁK

Az öreg Romula zsémbelődött a fiával:

- Itt ülsz a nyakamon, a terhemre vagy, ahelyett hogy a segitségemre lennél. Vagy mennél el, mint a többiek a városba a szeszgyároshoz, Gyorgye már pénzt is küldött a minap haza. Nem hiszem ugyan, hogy tiz forintot, mint ahogy Marika hazudja, de az is valami, ha csak a felét küldte. Ám te tegnap is három gyertyát szedtél ki a fiókomból, ki tudja milyen bünödért. Megverne az Isten, ha bánnám; ...nem is bánom, - hadd legyen a templomnak, - a pópa is rászorul, - de aztán mi marad nekünk...

Stefán az ágy szélén ült és a csizmáját huzta fel a lábára. Odakint bokáig érő sár volt az őszi esőzéstől, nem igen lehetett bocskorban járni.

- A Glück is ideküldött, - azt parancsolja, eredj fel a palotába. Az idén még nem dolgoztad le a napodat nála.

A legény nem valami gyengéden dobta le a még fel nem huzott csizmát a földre...

- Nem is dolgozom! - mondta mérgesen. - Hallottam én a mult héten Szentmártonban, hogy már rég nem kell a parasztnak ingyen robotolni. Az öreg Tógyer is mondta, hogy az ő gyermekkorában, - lehet annak vagy hatvan esztendeje is, - a király azt izente, hogy a paraszt is ur és ne dolgozzék ingyen. Persze te, meg a többi, Tógyernek nem hisztek.

- Akár igaz, akár nem, amit Tógyer mondott, te csak eredj a palotába és fogadj szót Glück urnak. Hátha megint ad egy véka tengerit, mint a mult esztendőben. Akkor aztán senki sem mondhatja, hogy ingyen dolgoztál. Tudod, hogy nekem kevés termett az idén, még kenyérre sem elég, hát még olajra, paszulyra, gyertyára.

Még csak az kellett az öregnek, hogy megint eszébe jusson a három gyertya, amit tegnap ajándékozott Stefán az Uristennek; elkezdett sopánkodni:

- Isten bocsássa meg vétkeimet, nem sajnálom tőle a gyertyát, de mit égetünk, ha majd télen sötét éjjel megint rám bocsátja görcsét az ördög...

Keresztet vetett magára és ravasz szemébe félelmet rajzolt ez a gondolat. Ha tudta volna, hogy fia megint a pópához igyekszik, talán ujabb bünöket meggyónni, a pincébe ásta volna el a még megmaradt nyolc szál gyertyát, amit még a tavasszal vásárolt a boltban...

Stefán közben felcibálta a másik lábára a csizmát, néhányszor megkopogtatta az agyagos padlót, mintegy meg akarván győződni róla, hogy jól a lábán van a csizmapár, aztán felkelt, köszönt és távozott. Az öreg még utána kiáltotta:

- Aztán elmenj a palotába!

Eszében sem volt! A falu egyetlen utcáján végigment két sor nyomorult viskó között a palotától (igy nevezték a régi kastélyt) épp ellenkező irányban.

A templom ott állott a falu végén, egy alacsony dombon. Nem volt rajta semmi látnivaló. Négy kopár fal, középen töredezett torony. A templom mögött nádfedeles ház, három zöld zsalugáteres ablakkal. Ebben lakott a pópa.

A templomtól balra a temető, - egyetlen lombos füzfa a középen, aztán csupa-csupa fakereszt. Kissé felkapaszkodtak a nagy hegyre is, mely ott terjedt el a falu mellett, elég kopár hátát mutatva. Odafenn a magasban és messze a tulsó oldalon erdők is voltak, patakok is. Azokon csusztatták le a derék faszálakat egész a Marosig, amely azonban nagyon-nagyon messze volt innen s a szentmihályiak közül sokan azt sem tudták merre van. Az öreg Tógyer, aki volt már

minden nagy hegyeken tul, amik körülölelték a falut, sokszor mesélte, hogy a Maros mellett az sem hal éhen, aki soha nem dolgozik, mert csak a kezével kell kifogni a halat a vizből, annyi van benne... Bizony odáig kevesen jutottak. Hiszen a hat órányira fekvő Fehértemplomba is csak azok kerültek, akik a szeszgyárba mentek dolgozni, meg akiket katonának hivott a császár...

A pópa ott állott a templom ajtaja előtt s már messziről meglátta Stefánt. Még nem harangozott vecsernyére s nem is igen volt elkészülve arra, hogy valamelyik hive ilyenkor keresse fel. Széles vállu, ősz szakállas ember volt, apró szemei egyre pislogtak, mint a csapdába jutott rókáé.

- Na, mi járatban jöttél, Stefán? Csak nem történt megint valami? Hiszen csak tegnap gyóntál meg azért, amivel az ördög látogatott meg...

- Nem is azért jöttem, - felelte amaz alázatosan és megállott a pópától néhány lépésnyire, - hanem a tanácsodra volna szükségem, uram.

A pópa megvakarta a füle cimpáját. Nem nagyon szerette, ha tanácsot kértek tőle. Nagyrészt azért, mert nem igen volt neki, aztán meg mitsem hozott a templomnak.

- Miféle tanácsomra? - kérdezte savanyuan.

- Mit gondolsz, uram, nem volna a tegnap éjszakai esemény után tanácsos, hogy én is bemenjek a szeszgyárba dolgozni, mint a Gyorgye, meg az Alexi, meg a többiek?... Az öreg nem szereti, hogy otthon lopom a napot. A gyertyát is félti tőlem. Pedig hát attól félek, hogy ma éjszaka is...!

Nem merte tovább mondani. Keresztet vetett és nagy figyelemmel várta a pópa tanácsát...

Annak nem volt inyére a dolog. Hogy egyik legjobb módu és legjámborabb hive kivándoroljon a faluból, még ha az ördög menyasszonya is látogatta meg az éjszaka!...

Eszébe jutott a tegnapi gyónás s ahogy rágondolt, öreg ráncos arcát melegség futotta be. Mint a gyerek a mesét, még egyszer szerette volna hallani...

- Hát hogy is volt az az éjjel?

- Hiszen már meggyóntam.

- Az istennek gyóntad meg. De most mondd el nekem, ugy mint a barátodnak, az apádnak. Hisz tanácsot kérsz tőlem, azért jöttél.

Leültek a kőpadra. Stefán mesélte.

A kertünk végén volt, ott, ahol az utolsó eperfa koronájára már rászakad a hegy meg az erdő. Az öreg rég lefeküdt a házban, én meg az istállóban hevertem, de nem birtam elaludni. Már akkor, mintha az ördög nyugtalanitott volna. Felkeltem és száraz torokkal mentem ki a kertbe; nagy csend volt és eszembe jutott, hogy a tehén már két napja nem akart tejet adni. Az eperfa alatt aztán rámszakadt az ördög menyasszonya. A nyakamba borult és rossz szavakat sugott a fülembe...

A pópa félbeszakitotta:

- Mondd csak el azokat a szavakat!

A legény csodálkozva nézett a papra. Nem fogta fel az eszével, mért kelljen neki most már másodszor elmondani még a szavakat is, amiket a boszorkány a fülébe sugott. Mintha tegnap nem gyónta volna meg az utolsó betüig mindazt, ami vele történt.

- Hiszen már mondtam, tán elfelejtetted?

- Csak mondd... Mit sugott a füledbe?

Stefán mondta:

- A fülembe sugta: jer fel, a tisztásra, épp odasüt most a hold. Meg akarom kinozni a testedet, hogy fájjon, meg akarom égetni a lelkedet, hogy elromoljék. Én féltem tőle, de nem tudtam ellentállani neki. Megfogta a kezemet és vitt föl a tisztásra. Ott ezerszer is megcsókolta a szemem ugy, hogy nem igen láthattam, milyen volt. De fiatal lehetett, a csókja tiszta lehelletü volt, a haja pedig koromfekete, azzal takarta be az arcomat... Azontul csak a gyors lélekzését hallottam, meg a kacagását...

- Kacagott is? - kérdezte asztmatikusan lihegve a pópa.

- Igen. Amikor a szemére vetettem, hogy elviszi a lelkemet, meg hogy megrontotta a tehenünket.

- Azt mondod, a hold sütött. És mégsem láttad?

A legény elpirult, eszébe jutott valami, aztán igy felelt:

- Nem láttam, csak éreztem... Adj hát tanácsot uram, mit csináljak, ha az éjszaka is kisérteni találna...

A pópát megszállta a fukarság ördöge és szigoruan felelte:

- Azt nem igen tanácsolom, - neked! Az uristen nehezebben bocsátana meg és három gyertya kevés volna engesztelésre...

A szegény fiu sirni tudott volna. Az öreg Romulára gondolt, aki bizonyára a pincébe dugta a gyertyákat előle. Bucsuzott a paptól, aki megszánta és a következőket kiáltotta utána:

- Lefekvés előtt mondd el háromszor a miatyánkot, az tán segiteni fog rajtad...

A legény lassan baktatott a sárban a falu felé. A pópa még utána nézett egy ideig, aztán megfordult és ment be a házba. A cselédje épp a kecskét kötözte a kapu aljába.

- Benn van az asszony? - kérdezte a pópa.

- Nincsen uram. Az imént sietett a faluba a hegyi ösvényen. Azt mondta, a boltoshoz megy.

A pópa kelletlenül fordult vissza; a toronyba igyekezett, hogy a hiveket vecsernyére harangozza. Ahogy a templom ajtaján belépett, tekintetével végigfutott a szük terem minden részén. Aztán megdöbbenve meresztette ki szemét.

- Mi ez? Csakugyan boszorkányság volna a dologban?

Keményen dörzsölni kezdte a szemét, aztán megint tágra meresztette.

- Nem lehet másképp - dörmögte ijedten. - A gyertyák eltüntek. Mind a három. Ugy látszik, az ördög avatkozott a dologba.

Háromszor keresztet vetett magára, aztán félig boszusan, félig ijedten sietett fel a toronyba.

Stefán nehezen gázolta a sarat s még nem érkezett haza, amikor a sötét este rászakadt a falura. A falu közepe táján egy kis ösvény futott fel a hegyi utra két ház között.

Amikor a legény ehez az ösvényhez érkezett, valaki hátulról átkarolta. Stefán ötször is keresztet vetett magára ijedtében. Meg akart fordulni, de az ijedtség és az arcára özönlő csókok megakadályozták ebben.

- Ne félj - suttogta egy női hang. - Én vagyok!

- A tündér! - rebegte Stefán, miközben a szive gyorsan dobogni kezdett...

- Igen a tündér, - suttogta a sötétben a nő; derékon fogta a legényt és gyengéden az ösvény felé vonszolta. - A tündér, aki mindent tud. Azt is, hogy az imént fecsegtél a pópának.

A legény után meredt a sötétségbe, miközben reszketve tapogatta végig az asszony arcát...

- Hát ki vagy te, - szólt siránkozó hangon, - hogy mindent tudsz?

- A tündér vagyok; az ördög menyasszonya. De te azért csak ne félj. Visszahoztam a három gyertyádat, hogy legyen, ha holnap ismét gyónni akarsz... Holnap majd megint visszahozom...

Nevetett s a megrémült legény kezébe nyomta a három gyertyát. Aztán gyengéden eltolta magától és felemelve szoknyáját, a térdig érő sárban futni kezdett vissza a pópa háza felé.

DAGON, AZ ÖRDÖG

A hosszu folyosó végén volt Soror Agnella zárkája.

Két év óta be volt falazva s ajtó helyett csak a falba vájt kerek nyiláson át érintkeztek az alig husz esztendős hölgygyel. Két év óta nem is Agnella volt már a neve; mert mihelyest az a gyanu merült fel ellene, hogy boszorkányságot üz, visszanyerte a becsületes Madelaine de Bavent nevet.

Minden délben Mária testvér csusztatta be az ételt a kerek nyiláson s egy fonnyadt, megsárgult kéz vette át tőle az edényeket. Ez a kéz Madeleine keze volt. Egyebet nem lehetett belőle látni.

Egy vasárnap Mária hasztalan várta, hogy a kéz megjelenjen a nyiláson, s miután öt percig hiába kopogott a falon, bejelentette a fejedelemasszonynak a különös esetet. A fejedelemasszonynak, ugy látszik, némi tapasztalata lehetett az effélékben, mert a jelentés után háromszor keresztet vetett magán, majd csendes zokogás közben kijelentette:

- Meghalt.

Hivatta a kapust, aki kapus és kertész minőségén kivül kőmives is volt. Lebontatta az ajtófalat s ismét viszontlátta a szegény Agnellát. Ott feküdt a szennyes szalmazsákon, az arca sárga volt és fonnyadt, mint a keze, a daróc, amelybe akkor burkolták, amikor idehozták, rongyokban lógott le csontváz testéről s hosszura nőtt, ősz hajfürtjei ziláltan estek ki a daróc fejkötő alól. Amikor a fejedelemasszony belépett és olvasóját megzörgette kezével, néhány szürke egér ijedten ugrott le a szalmazsákról. A fejedelemasszony összeborzadt s hirtelen térdig kapta fel kék szoknyáját. A kapus elfordult s imát mormogott magában...

A falakon pedig Madeleine irásával, Madeleine vérével sok minden volt felirva, amitől a fejedelemasszony, mert elolvasta, három hétig fogvacogva és testet égető lázban feküdte meg az ágyat.

A falakon a következők voltak felirva:

»Pater Beatus hazudott. Amikor görcsösen reszkető, husos ajkával istenkáromló imádságot rebegett lelkiüdvösségemért, majd kijelentette, hogy nem vagyok a sátán szolgálónője, akkor hazudott.

Páter Beatus maga a sátán.

Ezt ő maga vallotta be nekem. Gyötrelmes éjszaka után, ködös hajnal leteltével vérszinü napsugarak reszkettek a langyos levegőjü, tömjénillatu kápolnában.

Én térden állva csókoltam meg két fehér kezét és gyóntam neki.

Az én Krisztusom sohasem fogja megbocsátani a nagy bünömet. Haraggal fog tőlem elfordulni, ha a mennyek országában találkozni fog velem. Istenem! mit is tettem!

Akkor! akkor! gyóntam neki. A lelkem titkát tártam fel előtte. De itt önönvéremmel kiáltom ki, hogy jaj annak, aki a lelke titkát meggyónja! Aki elárulja önönmagát!

Arcomra csipősen csapott rá a szégyen pirossága. És elmondtam neki, hogy férfiről álmodtam azon a gyötrelmes éjszakán. Férfiről, aki olyan szép, mint a keresztre feszitett, de gonosz, mint Belzebub. S ez a gonoszság édesebb volt a csóknál, amelyet Jézus ajkairól szoktunk lopni titkos magányban.

A nap sugarai vérvörösen estek be a kápolna ablakkockáin s Páter Beatus különös tekintettel nézett rám. Az arca rettenetes volt, szemei a falánk tigrisé, s kezével megfogta csuklómat. Jéghideg volt az a kéz.

Valamit sugott nekem, amitől megakadt a szivverésem, a szavai ugy futottak végig a hátamon, mintha jeges ólomcseppek lettek volna.

Szavai igy hangzottak:

»Én vagyok az igazság! én vagyok a megváltó!«

S hangja csudálatosan szép volt... Majd igy folytatta:

»Én vagyok a megváltó! A tested tisztaságát, a meztelen fehér tested szépségét megváltom a salaktól. Léleknek hivják. De a te igaz istened, a Sátán, azt izeni neked általam, hogy ne higyj a léleknek, ne higyj a lélekben. Mert ami bün hozzá tapadt a testedhez, az a lélek.«

»Jer hozzám! Szolgálni fogsz nekem és a lábaimat fogod csókolgatni szombat éjszakáján. Felgyujtom a véredet és kinevezlek az igaz Sátán szent papnőjének. Az igaz, egyetlen Sátán felkent szolgálója lész!«

»Én vagyok maga Dagon, az ördög fia és szent szombat napján az erdő tisztásán el foglak jegyezni magamnak.«

»Mi vagyunk az igaz Szent háromság! A test, a szerelem és a szépség.«

Aztán átkarolta a nyakamat, megcsókolta az ajkam és különös keserü főzettel itatott meg Szüz Mária oltára előtt. Támolyogva hagytam el a kápolnát s a kerti tó tükrében megnéztem arcomat. A szemem feketéje olyan nagy volt, mint a csipkebokrok bogyója, az arcom fehér, mint a nyári hajnal ködfátyola.

Azontul nem gyötörtek éjszakánként gyötrelmes álmok s puha párnáim szerelmesen ölelgettek és csókdostak hajnalig, amikor megkondult a misére hivó harang.

Szombaton éjfélkor ott álltam a zárda kapujánál, amely kezem érintésére kitárult, mintha láthatatlan kezek kulcsolták volna ki. S ott állt előttem Pater Beatus.

Megfogta reszkető kezemet s vitt szótlanul a nagy sötétség csendjében. Nem mertem felé forditani arcomat, nem láttam tekintetét, de éreztem szemének tüzes sütését, s hallottam tüdejének vad lihegését.

Az erdőtisztás ezüstös fényben uszott s a hold fehér sugarai pajkosan játszottak a langyos levegővel.

Dagon kétszer megcsókolta a földet s a kezében lévő feszületet vad káromlás közt darabokra törte, majd letépte testemről a ruhát, s amikor pokoli meztelenségben álltam előtte, szemérmetlen szavakat sugdosott a levegőbe.

- Mondd utánam a szent szavakat! - szólt hozzám.

S én utána mondtam.

Amikor hazaérkeztem s a zárka sovány ágyában takaróm alá rejtőztem, még mindig ugy éreztem, mintha fekete patkányok csókolnák szegény meztelenségemet s égő fogakkal mardosnák keblemet...

A magzatomat, - szegény, holtan fogamzott meg a halott méhben, - ketten temettük el egy záporesős éjszakán. Senki sem látta, amikor bevittük Szüz Mária kápolnájába, senki sem hallotta, amikor gödröt ástunk az oltár alatt s Isten fiát káromolva dobtuk rá a megfagyott rögöket...

Pater Beatus hazudott!

Amikor Jézus szent papjainak itélőszéke előtt állottam s a boszorkányság büneivel vádolt meg ennek a zárdának a fejedelemasszonya, Pater Beatus, a gyóntató atyám, tiltakozott e vád ellen. Szemében az álnokság könyje csillogott s husos ajkai reszkető hangon ejtették ki:

- Nincs boszorkány! Nem lehet elégetni. Ami bünt elkövetett, az Jézus eltévedt bárányának büne volt...

Hazudott! Mert van boszorkány. Én az voltam s tiz hónapon át áldoztam minden szombat éjjelén Sátán oltárán. Addig, mig Jézus kápolnájában meg nem találták szörnyü titkomat, Dagon ördög jegyese voltam.

Jézus, a férfi, Magdolnákat teremtett az utca asszonyából.

Dagon, a férfi, boszorkányokat nevelt Isten szüzeiből.

És Jézus örökké lesz. És Dagon mindig élni fog.

- -

Ennyi volt vér-tintával felirva Soror Agnella zárkájának falain. Másnapra Soror Agnella holttestét máglyán felgyujtották. Harmadnap Pater Beatus misét mondott eltévelyedett lelkeért.

Történt pedig mindez az ur ezerhatszáznegyvenhetedik évében.

A MENYASSZONYOM

A menyasszonyom finom, magas termetét imádtam; csodáltam arcának nemes szépségét, barna szemének meleg nézését, vonzott veleszületett előkelősége és tekintélyes vagyona.

De legragyogóbb tulajdonsága az volt, hogy teljesen céltalan életet élt. Nem voltak benne rajongások a szépmüvészetekért, nem irt verseket, mint a sovány Célia és lelkének nem voltak belső élményei, mint a vöröshaju Emmának, aki egész napon át azzal a szándékkal járta a parkot és gabonaföldeket, hogy impresszióson lássa a természetet.

A kastélyban négyen laktunk. Anna szüleit nem veszem számitásba, mert ők, mint negyven éves öreg emberek, kimultak az intenziv élet számára. Ha tehát nem szerepelnek ebben a történetben, az dekadenciájuk rovására irandó. Jövendőbeli apósomnak minden nap kijutott egy rá nézve megalázó kézcsók; jövendőbeli anyósomat, mivel még csak harminckilenc éves volt, homlokon szoktam érinteni; minthogy négyünk közt én voltam a legfrissebb, minden reggel én csókoltam le arról a homlokról a fehér himport.

A sovány Célia és a vörös Emma Annám baráti meghivását követve jöttek le Pestről Békapusztára és két hét óta táplálták magukat a természet nagyszerü szépségeivel. Már mindketten hizni kezdtek tőle.

Cinikus ember vagyok, akárcsak egy Wilde-féle szinmü raisonneurja, bár annak elmésségе nélkül. Nem szeretem tehát a rajongókat és minden benső tiszteletem mellett, melylyel a két széplelkü vendég iránt viseltettem, untam a társaságukat, a beszédjüket azokkal a válogatott mondanivalókkal, melyek az efajta lányokat oly egyformákká teszik. A finoman kieszelt mondanivalók kisajtolják az emberből az egyéni karaktert és természetes szineket. Ezért sokszor megtörtént velem, hogy a poetikus Céliát nem tudtam megkülönböztetni a harmonikus kedélyü Emmától.

- Anna - szóltam egy reggel a zöldesen tapétázott parlourban - ha nem imádnálak ugy, mint egy tökéletes szabásu angyalt, rég megszöktem volna a barátnőid elől.

- Tulzás - felelte Anna és hizelegve simogatta meg frissen beretvált arcomat - tulzás, öregem! Az ember sosem érzi magát rosszul szép lányok társaságában és főképp nem unatkozik velük.

Boszusan rántottam el fejem cirógató kezei alól.

- Ha csak szépek volnának, hagyján! - mondtam. - Te is szép vagy. Annám és mégis türhető vagy. Vendégeid azonban rettenetesen müveltek, akiknek fetise a könyv, melyet fanatizmussal imádnak. Ezért irtózom tőlük.

- Az ő imádatuk legalább pogány imádat, erkölcstelen rajongás. Az erkölcstelenség pedig nem unalmas.

- Kedves fiam, tanulj most tőlem valamit. Az olyan erkölcstelenség, melyben nincs egy szemernyi fajtalanság sem, természetellenes és nemtelen.

- Nemtelen?...

- Igen. Ez alatt értem azt a szikár szemérmetlenséget, melyben a nemek tisztes játékának nincs szerepe. Csak arra való, hogy gyengécske elméket, - olyant, aminő a tiéd is, angyalom, - elkábitson; fölényesnek állitson be elvetemült lelkeket, melyekből az érzéktelenség minden bájos ösztönt megfosztott.

Ebben a pillanatban, ebben a nagyszerü pillanatban, amikor éreztem, mily bámulatos értelmetlenséggel, velemszületett homályossággal fejeztem ki egy paradoxális gondolatot, belépett a két vendég. Frissen, mint az erdő talajából kicsattant ibolyaszál.

- Kik azok az elvetemült lelkek? - kérdezte a vörös Emma apácaszerü mosolylyal.

Anna zavarba jött. Elpirult és ezzel mindent elárult. Célia megfenyegette sovány ujjával.

- Csak nem mi vagyunk azok? - kérdezte és hirtelen lesütötte szemeit.

Éreztem a perc nagyszerüségét.

- De éppen maguk - feleltem elszántan. - Mert egész életüket hazugságoknak dobják oda és tetszelegnek magukban ebben az álarcozott szerepben. Hiszen én is azt mondom, hogy szüksége van az embernek élethazugságokra, de amit maguk csinálnak, az már tudatos csalás... tu... da... tos!... Itt van a hangsuly.

Emma buskomor hangon válaszolt:

- Hát ön jobb, mint mi nők vagyunk? Hát ön nem hazudja a maga észéletét, az analitikusságát, a levetkőztetett prózaiságát?

- Kedves Emma - feleltem gunyosan. - Nem vitatkozom magával és tudja-e miért nem?... Mert ezuttal igaza van. Félek, hogy meggyőzöm az ellenkezőjéről és minden banalitásnál jobban irtózom attól, ha akkor vannak velem egy véleményen, amikor nincs igazam.

Emma és Célia egyszerre megvetőleg vontak vállat és egyszerre vágták a szemembe:

- Bernard Shaw!...

Ez fájt. Megsebezve rohantam el; ki a parlourból, a hallból, a vestibülből. A mezőre futottam ki, a természet ölébe, igazi parasztok közé, hogy a sok természettől ne lássam a természetet.

Délben meglepetések vártak rám a kastélyban. Két fiatal ur érkezett meg a fővárosból; a ház régi jó barátai, Anna gyerekkori játszótársai, távoli rokonok. Mindketten hires sport-férfiak voltak, evezőmesterek, football-champiónok, vivóbajnokok. Onnan volt, hogy szivbillentyü elégtelenségben és asztmában szenvedtek, valamint tultengetett férfiasságban, ami, valljuk be őszintén, egyike a legpimaszabb férfitulajdonságoknak. Köztem és két ifju közt már évek óta barátságtalan viszony uralkodott. Nekem gyermekkoromban az volt a szokásom, hogy a kislányokat pofoztam, ők pedig tartoztak velükszületett férfiasságuknak azzal, hogy megvédjék a leányokat olyformán, hogy engem pofozzanak vissza. Ez pedig azért nem felelt meg az igazságos jogszolgáltatásnak, mert a kisleányoknak kijárt a verés, ennélfogva én ártatlanul szenvedtem a megtorlást.

Célia és Emma kárörvendően mosolyogtak, amikor látták, mennyire szenvedek a két ifju férfias kézszoritása alatt. De azért mindkét hölgy, mikéntha lelkükben meleg bizalom ébredt volna fel irántam, sietett megsugni nekem ebéd közben:

- Undorodom az erős férfiaktól! Amióta ezek itt vannak, kezdem magát imádni, Henrik...

Ellágyultam volna, csak ne ejtették volna ki a csábító mondat után a nevemet. Henrik, az majdnem olyasvalami, mintha valakit Miksának hivnak. Henrik, az olyan, hogy a viselője számára a legsikerültebb portrét helyettesiti. Henrik, az valami göndör hajut, kerek arcut és lapos orrut jelent. Ha véletlenül ezt a nevet ejtették ki előttem, az olyan volt, mintha a tükörbe néztem volna.

Egész nap rosszkedvü voltam és szótlan. Amikor az ember rosszkedvü, verseket ir a menyasszonyához. Én is ezt tettem, spondeikus mértékkel és a következő kezdő sorral: »Szüzek templomában térdelsz, Agáta!«

Ezalatt az egész társaság automobil-kiránduláson volt. Sőt, azontul is, mert rég elkészültem a költészettel, amikor még mindig egyedül lézengtem a kastélyban.

Álmosan és unatkozva jártam be az összes termeket, a könyvtárt, a képtárt, a billiárd-szobát. Benéztem a vendégszobákba is,... előbb az egyikbe. Nyitott kofferekből kihányt ruhadarabok hevertek a székeken és a pamlagon. Az iróasztalon pedig...

Lám, lám!... Vajjon kinek szól ez?...

»Este 11 és 12 közt várjon. Hagyja nyitva a szobája ajtaját. Ervin.«

Biztosan Céliának szól. Ebéd alatt a derék Ervin egyebet sem tett, mint szabadkőműves jelzéseket Célia lába felé. Kezdem becsülni a poétikus lelkü Céliát... De hátha Emmának szól a levél?... Istenem, ebből egy Bataille tollára méltó dráma fog kialakulni.

Elhatároztam magamban, hogy este, vacsora közben meg fogom figyelni Ervin asztalalatti mozdulatait. Tudni akarom, kinek nyujtja át titokban a névjegyét. A kapu felől tülkölés hallatszott és én, mint veszedelemben forgó tolvaj, siettem ki indiszkrécióm szinhelyéről...

Vacsoránál, mint mindig, a menyasszonyom mellett ültem; de bármily szerelmes voltam belé és bármennyire fokozta vágyaimat a pikáns névjegy, nem igen foglalkoztam Annával... Ervint figyeltem.

- Hopp! - gondoltam magamban. - Most adta át.

Csakugyan az asztal alá nyult kezével; én mereven ügyeltem Céliát, aki elpirult... De nem!... hiszen Emma pirult el, a vér befutotta homlokán a halvány szeplőket és vörös haja is egész bronzfényben égett a fejébe tódult vérlávától. Zavarban voltam. Most már igazán nem tudom, ki lehet. Ebből bohózatot fogok irni.

Elhatároztam, hogy mindenáron a dolog nyitjára fogok jönni. Fáradtságot szinlelve, vacsora után a szobámba vonultam. Anna kikisért a folyósóra, hogy a konvencionális titkos csókokban és a lázas ölelésekben részesítsen. Mindezeket kötelességszerüen elvégezvén, a szobámba siettem, ahol vártam.

Vártam, tizenegyig. Akkor oltották el a folyosón az összes lámpákat. Én mezitláb kiléptem az ajtóm elé, melynek mélyedésében elrejtve, tágra meresztett szemmel néztem bele a sötétségbe...

A mellettem lévő vendégszoba ajtaja halkan kinyilott... Ervin széles vállának konturjait felismertem a sötétben. Ő is mezitláb volt. De még igy is óvatosan és lábujjhegyen lépdesett előre.

Én ugyanugy utána.

Most érkezik Célia ajtaja elé. Megáll. Tehát mégis a sovány nő... A másik pillanatban tovább lépett... Tehát Emma!... Bevallom, hogy nagyon izgatott voltam; akárcsak egy Catulle Mendés-novellát olvastam volna.

- Milyen szép az élet! - gondoltam magamban és keserü irigység fogott el.

- Milyen szép az élet! - gondoltam ujból és hirtelen tágra nyilt a szám...

Ervin még csak meg sem állt Emma ajtaja előtt. Tovább lépett, az én lábam pedig mintha gyökérnek fonódott volna be a szőnyegen keresztül a folyosó parkettjébe.

Anna ajtaja kinyilt; halkan, mint szentély ajtaja; veszélyesen, mint örvénylő sirfenék és a következő pillanatban kés-zuhatagként hasitott szivembe menyasszonyom hangja:

- Ervin, maga az?... Jöjjön!...

És eltüntek. És én megkuporodtam a fal mentén és leültem a földre és sokáig nem birtam gondolkozni. Valami azonban belezakatolt a fejembe, az agyvelőmbe, egy egészen buta szó, aminek semmi jelentősége e pillanatokban nem volt.

- Kulturember! Kulturember... Kulturember!...

Hiába ütögettem, verdestem a homlokomat, hogy kiüzzem agyvelőmből azt a valamit, amely összeszoritja amely észbontóan belézsongott és a szavakat, melyeknek semmi értelme sem volt. Hiába! Egyre csak hallottam:

- Kulturember...

Később már fogvacogva magam is mondtam:

- Kulturember... igen, az vagyok. És cinikus ember... hát mi történt?... semmi!

Elmult egy félóra és én mindig ott gubbasztottam a hideg fal tövén. Majdnem büszke voltam magamra.

Anna ajtaja ismét kinyilott és Ervin most már gyors és nyugodt léptekkel sietett el előttem. Arra gondoltam, hogy én nagyszerű ember vagyok; aki rájöttem arra, hogy az igazi ember lelkét nem érhetik ordenáré szerelmi tragédiák.

Lábujjhegyen igyekeztem a szobám irányában. A hall órája éjfélt ütött. Feltettem magamban, hogy egy gramm fenacetin árán nyugodtan fogok aludni.

De ujból ajtónyikorgás hallatszott. Gyorsan egy ablakzugba suhantam és meghuztam magam. Micsoda kisértetjárás ezen a szomoru éjszakán?... Egy alak vonult el mellettem; megismertem. A másik volt; a vállai még szélesebbek voltak az Ervinénél.

Hát ez kihez megy?... Egy pillanatig arra gondoltam, hogy ezt is meglesem. Célia-e, vagy Emma?

Nem!... Tőlem mehet, ahová akar; én bizony nem leselkedem. Mert az élet bohózatos és sablonos. Ez a másik sem megy Céliához; nem megy a vörös Emmához. Ez is a menyasszonyomhoz megy. Egész biztos.

Besiettem a szobámba, levetkőztem és két gramm brómot szedtem be. El is aludtam és azt álmodtam, hogy szomoru, szerencsétlen ember vagyok. És jött egy nagyszakállu bölcs, aki ezt sugta a fülembe:

- Minden fölényes ember a maga düpirozottságának a kovácsa.

Jót nevettem. Azért, mert mindig nevetek, ha példabeszédeket álmodok; másodszor, mert a szakálla csiklandozta az orromat és végül, mert bagószaga volt a szájának.

A TORONYBAN

Viviani herceg a kastély könyvtárából csak azokat a könyveket szedegette elő, melyeket dédapja Párisból küldött a feleségének. Finom, aranyszegélyü lapok, fekete bőrkötésben. Az első oldalon dedikáció:

«Der Fürstin Maria! General Viviani.»

Csupa világfelforgató, istentelen könyv a tizennyolcadik századból: Buffon természetrajza, Diderot apácája, a «L'amie du peuple» egy évfolyama, Rousseau és Voltaire...

Ezeket olvasgatta a fiatal herceg harminc éves koráig; amikorára is megrögzött Voltairianus lett belőle, akárcsak megboldogult dédanyja. Azzal a különbséggel, hogy Mária hercegasszony a társadalmát előzte meg vele; István herceg csak az öreg plébánost és a saját feleségét, akit alig néhány hete hozott a kastélyba nászutjukról.

A herceg minden este a Chatechisme chinoist olvasta fel a hercegnének, aki hüvös szigorusággal, szótlanul hallgatta végig a vallástsértő párbeszédet, aztán szobájába vonult és éjfélig térdelt az ágya fölött mosolygó istenasszony előtt.

A harmadik hónapban megérkezett a herceg öcscse, aki a huszároknál szolgált Bécsben. Vasárnap volt; a hercegasszony egész napon át ájtatosságaival volt elfoglalva és korán este ágyba tért. A főhadnagy is fáradt volt a hosszu utazástól; vacsora után csak egy cigarettát szitt el István herceg társaságában s ő is visszavonult.

Éjfél után a cselédeket felcsengették a herceg szobájába. A világ legnyugodtabb hangján adta ki a parancsot, hogy minden holmiját kosarakba és kofferekbe csomagolják, mert a hajnali vonattal elutazik. El is utazott.

A hercegasszony komornája másnap elmesélte a cselédeknek, hogy ennyi volt a herceg bucsuja nejétől:

- Nem tudom, mikor jövök vissza.

- Hova utazik? - kérdezte a hercegné.

- Nem tudom. Ha egy év mulva nem jelentkezném, akár személyesen, akár levélben, azt jelenti, hogy meghaltam. Ujra férjhez mehet.

A hercegasszony nyugodtan mosolygott.

- De gondoskodni fogok róla, hogy a halálomról meggyőződést szerezzen, ha netalán az Ur elszólitana az élők sorából.

Az Urat szarkasztikus hangsulylyal ejtette ki. Aztán öcscséhez fordult:

- Meddig szándékozol itt maradni?

- Veled megyek...

Félóra mulva a hercegasszony egyedül maradt a lakosztályban és vértelen ajakkal imádkozott reggelig a Madonna képe előtt.

Másnap ő is elutazott az egész cseléd séggel, a kastélyt egy öreg siketnéma asszony őrizetére bizva, aki távoli rokona volt a megboldogult plébánosnak, és gyermekkorától fogva a hercegék kenyerén élt.

Harmadnap este csendes volt a levegő és hideg. A sekrestyés harangozó szuszogva haladt fel a sötét toronylépcsőkön a toronyszobába. A templomot a mult század első éveiben épitette

egy Viviani, aki olasz katonából lett magyar indigénává. Tágas toronyszobát parancsolt rá az épitészre, hogy a Rómából rendelt óriási harangok játéka számára bőséges resonátort teremtsen. A harangozó télen ide vitte föl ágyát titokban, - csakis lustaságból, hogy a hajnali harangozáshoz ne kelljen félórával előbb felébrednie és teljesen felöltözve nekiindulnia a magasságnak. Az öreg plébános többször megtiltotta ezt neki, de nem volt elég erély benne, hogy tilalmának érvényt tudjon szerezni.

A toronyszobába érve, a harangozó megdörzsölte kénes gyufáját a falon. A homályos kék fény végigömlött a szobán és lidérces pislogással mutatott rá egy férfiura, aki az ágyon ült és meg sem mozdult, amikor a sekrestyés ijedten ejtette ki a gyufát kezéből.

Ujra sötét lett. A sekrestyés nyöszörgött a félelemtől, de moccanni sem mert. A toronyszoba szokatlan romantikája rácsapott lélegzetére és szivét összelapitással fenyegette. Állati hangok szakadtak ki tüdejéből. A következő pillanatban egész világos lett a szoba.

Az idegen férfiu gyufát tartott kezében, felkelt az ágyról s az asztalon álló otromba faggyu-gyertyát meggyujtotta.

A sekrestyés nem mert felnézni rá, inkább leroskadt a térdére és összetett kezekkel morzsolta ajkán vagy tizszer egymásután:

- Szent Isten! Szent Isten! Szent Isten!...

- Kelj föl, haszontalan bálványimádó, akivel csak elhitették, hogy Isten van, de nem győződött meg róla a természet adataiból...

A kezével nagyot lóditott a harangozó vállán, ugy, hogy az majdnem elesett. Aztán felrántotta a földről.

- Ismersz engem?

A reszkető paraszt hosszas habozás után merte rászögezni pillantását. Nagyot sóhajtott és félig megdöbbenve, félig hódolattal rebegte:

- A kegyelmes herceg ur!

- Na, csakhogy végre magadhoz tértél! Hát most jól hallgass ide és minden szavamra nagyon figyelj. Én többet innen nem megyek el! Érted? Itt fogok lakni. Erről pedig a világon senkinek nem szabad valamit megtudni. Mindenféle csomagokat küldettem ide a te cimedre. Azokat fel fogod ide hozni. Mióta nem volt ebben a szobában rajtad kivül valaki?

- Nem emlékszem, hogy a Márián kivül más ide betette volna a lábát, mint én, kegyelmes uram.

- Ki az a Márta?

- A lányom, kegyelmes uram.

*

- Mit ir a kegyelmes ur?

A férfi átkarolta a lány derekát és gyengéden magához szoritotta:

- Márta, - szólt lágyan, - nem megtiltottam neked, hogy kegyelmes urnak szólits?

A lány fürtös, szőke haja vad reszketésben simult a férfi arcához. Elforditotta tekintetét róla, s forró parázsként érezte nyakán a herceg ajkát.

- Szereted ezt? - kérdezte a férfi.

- Nem tudom.

Kiszökött a herceg karjából és szégyenlősen vonogatta, huzdogálta szoknyáját meztelen lábszára fölé.

- Mások is megcsókoltak már?

- Igen, - felelte halkan a lány.

- Kicsoda?

- Sokan. A legények kint a mezőn. Este a ház előtt a padon.

- Szereted, ha megcsókolnak?

- Nem tudom.

Arcán vérvörösre festődött a rózsaszin. Keskeny dereka alatt hullámosan ringott meg széles csipője. Egész teste szégyenlősen vonaglott. Szeretett volna messze lenni innen, de az emberi szégyenkezés mozdulni sem engedte.

- Mindegy neked, akárki csókol? - faggatta a férfi.

- Nem tudom.

Vergődött, mint egy beteg madár, amig a férfi ismét karjába nem fogta. Ott maradt ülve a térdén és türte, hogy az ember két kezét a szive fölött kulcsolja össze.

- Elvennélek feleségül...

Kezdetben nem értette meg ezt a mondatot, a szavak belezugtak a fejébe. Csak amikor a férfi egyre szorosabban tartotta karja közt és nyakának, hajfürtjeinek minden pontját végigcsókolta és tizedszer ismételte meg:

- Elveszlek feleségül...

...eszmélt fel aléltságából.

- Hogy vehet el engem feleségül, - mondta a paraszt szégyenlős mosolyával. - Hisz van magának felesége...

A férfi gyengéden letette a lányt térdéről, felkelt és a keskeny, hosszu ablakhoz ment. Szótlanul nézett le a mélységbe. Hamuszinü párázásban volt a föld; a ködön keresztül házak lámpái sunyi csillogással néztek fel. Olyan volt az egész, mint egy lomhán ide-odahullámzó szörnyeteg, apró vércseppekkel kékes-szürke testén. A park évszázados fái áthajoltak a magas keritésen a falu utjára; sovány kisértetek titkos összejövetelüket tartották a levegőben. Összebujva tanácskoztak; majd a szél elhesegette őket egymástól és halk jajveszékeléssel rebbentek szét egymás kócos haját cibálva; gerincük megroppant, fejük égnek szakadt s a levelek zizegő hangon zürzavaros fecsegést kezdtek el.

A leány félénken állt az ajtónál.

- Lemenjek? - kérdezte majdnem kétperces hallgatás után.

- Jer ide, - szólt a férfi vissza sem fordulva. - Látod a fák sürüje mögött azt a holdfényü világosságot, amely épp e pillanatban bontakozott ki?

- Látom, - felelte a lány, miután arcát a gótikus ablak keskeny hasadékához szoritotta egészen a férfi arca mellé.

- Tudd meg, hogy ebben a pillanatban özvegy lett a hercegasszony.

A parasztlány hirtelen elkapta fejét. Másfél esztendő óta lassanként hozzászokott a furcsa ember különös viselkedéséhez, - lelkének egyszerü szerkezete valahogy hozzá tudott simulni a herceg vérben megrontott agyvelejének bonyolódottságához. Érezte, hogy egy meghason-

lott, szerencsétlen nagyur pózoló szeszélye ez a visszavonulás az életből. Minden éjszaka egymás oldalán sétáltak az elhagyatott erdő avarfedett - télen hólepett utjain; sokszor megkinozta előtte érthetetlen bölcseségekkel; megtanitotta arra is, hogyan kell megtagadni az Istent káromlás nélkül... de sohasem beszélt hozzá a feleségéről. A faluban sokat sugdolóztak a hercegről, aki világgá bujdosott és valahol sárga vizeken bolyong emberevő vadak közt. Egyébről is sugdolóztak: a hercegasszonyról, meg a fiatal grófról, a herceg öcscséről. Márta nem törődött mindezekkel a pletykákkal, az egyszerü lelkek makacs diszkréciójával őrizte titkát. Az apja sem szólt senkinek; az mindvégig meg volt ijedve s egyébként is betömte száját a pénz, melyet a herceg időnként számára juttatott.

Most ott álltak egymás mellett s a herceg a feleségéről beszélt.

- Meghaltam számára. Mert ez az egyetlen megoldás. Ő sohasem vált volna el tőlem és nekem nem volt jogom magamhoz láncolni őt.

Hozzászoritotta fejét az ablaknyiláshoz és halkan, mintegy maga elé mondta:

- Szabadulás!... Szabadulás!

Márta nem értett ebből semmit. Borzongás futott végig testén; hirtelen arra gondolt, hogy ez az ember egyszer elmegy tőle és többet soha sem látja. Félve gondolt arra, hogy ez a kis szoba, melynek néma sötétségét a hosszu estéken keresztül ugy megszerette, üresen marad, száz apró emléknek kongó koporsójául. Önkéntelenül megkapta a férfi kezét, lehajolt és megcsókolta. A herceg magához szoritotta a lányt:

- Akarsz most a feleségem lenni?

A leány szomoruan rázta a fejét. De a férfi észre sem vette ezt.

- Jer! Lemegyünk a templomba, odatérdelünk az oltár elé a hideg kőre és az istenember szépséges asszonyanyja előtt becsülettel megfogadjuk, hogy amig élünk, egymáséi leszünk.

Megfogta a félaléltságban engedelmes lány kezét és kivitte a szobából. Halkan mentek le a lépcsőkön, melyek a sekrestyébe vezettek. Kicsi falusi templom volt alacsony ablakokkal. A fiatal hold sápadt fényhasábbal mutatta az utat az aranyozott kendővel letakart oltár felé. Szüz Mária arca az olajnyomatu kép vásznán elfehéredett a hold világos ecsete alatt. Ugy nézett le rájuk vértelen mosolygásával, mint beteg lelkek ápoló-istenasszonya.

- Térdeljünk le, - mondta a férfiu.

Letérdelt s a leány akaratlanul roskadt mellé.

- Te szimboluma minden erénynek, - kezdte a férfiu, - aki egy embernek voltál anyja és istennek lettél volna szülője; figyelj reánk, a végtelen természetnek két szomoru, félig-meddig eltaposott szegény férgére! Kezedbe adjuk sorsunkat, - a multat és jövőt és fogadalmat teszünk neked, hogy szent pogányságban, igaz tisztaságban fogjuk megőrizni szivünkben egymás képét; mert ugy érezzük, hogy szeretjük egymást és egymásnak vagyunk teremtve. Ha ez az érzésünk hazudott nekünk, ugy tiszta szivvel fogunk ismét eljönni hozzád, hogy feloldj minket fogadalmunktól. Ámen!

- Ámen! - sugta alig hallhatóan Márta.

Felkeltek a hideg kőről, megfogták egymás kezét és mint két ártatlan gyermek indultak el a lépcsők felé. Szótlanul haladtak egymás oldalán, amig a toronyszobába nem érkeztek. Ott a férfi megcsókolta a leány homlokát, Márta visszacsókolta a férfit - a száján.

*

A férfi lesoványodott és arca sárgás redőkbe ráncosodott a toronyszoba fojtogató börtönében. Csak a szeme mondott ellent ennek a testi elfajulásnak. Derüs, boldog szemek voltak, melyeket azonban Márta jelenlétében megzavart egy idegenszerü átszellemültség. Az este jelentette számukra a szabadulást. Mint könnyelmü szerelmesek szöktek meg a szobából, cipőjüket levetve futottak le a lépcsőn, egymás kezét megfogva haladtak a temető keresztjei között ki az erdőbe. Amikor a sürü faóriások mindentől, még az áruló holdvilágtól is elrejtették őket, táncolni kezdtek a füben, nagyokat kacagtak és csókolóztak. Ha valaki ilyenkor megleste volna őket, azt hihette volna, hogy az erdő két szelleme kergeti egymást tréfás játékban.

A sekrestyés egyre részegesebb lett s a plébános elcsapatással fenyegette. Harangozni már hónapok óta nem ment a toronyszobába s helyette Márta végezte el kora hajnalban és a vecsernye idején a harangozás müveletét. Ilyenkor a férfival együtt rángatták a kötelet, s mint két gyermek, nagyokat kacagtak, ha a kötél a nehéz harang egész sulyával dobálta őket a levegőben; sokszor belekapaszkodtak a kötélbe, felhuzták térdüket és meghimbáltatták magukat a légben. Az volt a mulatság, amikor a fejük, vagy a testük egymáshoz ütődött s ha ajkukkal közben érintkezni tudtak, boldogan nevettek egymásra, mig kacagásukat gömbölyü testébe temette a harangszó hömpölygő bugása.

Egy délelőtt nagyokat szökdösve a lépcsőn, rohant fel a toronyba Márta. Berontott az ajtón és még lihegve a futástól és ijedtségtől, kiáltott rá a meglepett férfira:

- Te, István, ma esküszik!...

A férfi szivéhez szoritotta kezét. De nyugodt hangon szólt:

- Itt esküszik a templomban?

- Igen, - hadarta még mindig lihegve a leány, - a plébános ur mondta. És azt is mondta, hogy én kongassam az esküvői harangokat. Addig kongassam, mig nincs vége az esküvőnek. Mondta, hogy szépen, lágyan szóljon a harang és nagyon vigyázzak, mert még soha a kegyelmes urék idehaza nem esküdtek... És nem lesz jelen senki a nagyurak közül, csak a plébános ur, meg a parasztok...

Elhallgatott, leült az ágy szélére a herceg mellé és tágra meresztett szemével ijedten nézte.

- Te, István, - sugta, - mi nagy bünt követtünk el. A legnagyobbat! Másokat is kárhozatba kergetünk vele...

- Kit? - kérdezte sötéten a férfi.

- A kegyelmes asszonyt, meg a fiatal kegyelmes urat!... István, én nem birom ezt ki, - én inkább levetném magam erről a toronyról... István, én meg szeretnék halni!...

Görcsösen fogózkodott meg a férfi derekában, egész teste megrázkódott, odaszoritotta fejét a herceg melléhez és zokogott... A férfi nem tudott mit csinálni vele, csak tartotta fejét a kezében és egész idő alatt maga elé meredt.

Amikor a leány valahogy kisirta magát, még jó ideig némán ültek egymás mellett, halálos szomoruasággal és halálsejtésekkel a szivükben.

- Menj le, - szólt a férfi. - Eredj ki az erdőbe, a magányosságba, a senki világába. Ott, ahol nincs semmi, csak az Isten van... Maradj ott egész estig, ne tartózkodjál a faluban és mire beáll a sötétség nyugalma, a te szived is megnyugszik... Akkor jer vissza hozzám.

- Nem lehet, - mondta fejét szomoruan lehajtva a lány. - Nekem kell megkongatnom a harangokat, ugy parancsolta a plébános ur.

- Menj csak! Majd én harangozni fogok! Szépen, lágyan, ahogy esküvőhöz illik s ahogy a plébános ur parancsolta...

A leány hosszasan nézett rá, nem mert ellenkezni. Tudta, hogy a legcsekélyebb ellentállás nagy lelki megrázkódtatást szokott okozni a férfinál.

Elment.

És délután, amikor a templomban jelen volt a falu népe és hosszu fehér fátyolában fehéren térdelt a kegyelmes asszony vőlegénye oldalán az oltár előtt, szépen, lágyan megszólalt a harangok muzsikája. A régi orgona sipjai bársony hangon reszkettek bele az érces zugásba. Az öreg plébános áldólag tárta ki karját.

Egyszerre csak rettenetes disszonáncia. Jajveszékelő kongás, tompa bugás, mintha valaki a kezével ütögette volna a harang hátát, - egyszer mély, érces felhördülés, a másik pillanatban élesen panaszkodó bongás; a hangok öblösen dagadó hullámába apró, gyors reszketések futottak bele, keserü kacagások egy tompa feljajdulásba, aztán mintha a harang nyelve percekig odatapadt volna a harang szájához és beleszivta volna magát husos testébe... egy végső felhördülés és aztán semmi...

- Félreverik a harangot!... tüz van! - orditott magán kivül a nép és eszeveszettül rohant kifelé. Egymást lökdösték, taposták; az asszonyok a hajukat tépdesték, gyermekeiket dobálták le karjaikról és mire a fékevesztett tömeg kiért az utra, kezdetben észre sem vették azt a felismerhetetlen hustömeget, mely az utca kövezetén feküdt százszoros halállal a testén, összetapodva, szétroncsolva, eltiporva...

A torony ablakában tépett ruhadarabok lebegtek; a szél ünnepi lobogóként lengette széles ivekben ide-oda, hogy nagy távolságban, az erdő mélyén egy megrettent lelkü leány szive halálosan összeszoruljon ettől a látványtól.

AZ ELSŐ PORTRÉ

- Lássa, - szólt hozzám Kenessey Bálint, a rajztanár, - mi mind a ketten bukott emberek vagyunk. A tehetségesek elrugtak maguk mellől s mi hanyatthomlok zuhanunk lefelé. Ön még kapaszkodik vissza, de mit ér vele! Sziklákba vagdossa a körmeit s azok szakadoznak le az ujjairól. Én végigterültem a völgyben s nyugodtan heverek a földön. Nem vágyódom felfelé. Megélek.

Csakugyan igaza lehetett a rajztanárnak. Mert már ott tartottam, hogy ez a magával való összehasonlitás sem igen fájt nekem. Valamikor egy müteremben kopogtattunk a halhatatlanság kapuin, szidtuk az öregeket és kacérkodtunk a dicsőséggel. Lassanként feloszladoztunk a semmibe, azzal a különbséggel, hogy Bálint belenyugodott, mig én tovább folytattam a meddő munkát. Utánoztam a különféle iskolákat, aszerint, amint egyik vagy másik emléke ülte meg az agyamat, aztán semmi... Az emberek, a barátaim a fülembe orditották: »Pusztulj! tehetségtelen ember vagy!« Én nem hittem nekik... Ma már kezdek kételkedni önönmagamban...

- Tanuljon tőlem, - folytatta Kenessey. - Én már meghaltam, de épp azért nincsenek fájdalmaim. Megnősültem, pont. Aki megnősül, annak pont! Ne hagyja magát fojtogatni a tehetségesektől. Azok rossz emberek. Aki tehetséges, az rossz ember. Maga nem való közéjük. Magának van szive. Lássa én megnősültem, én most boldog ember vagyok!

Mindezt szurósan, majdnem megvetőleg mondta. Kicsit mégis boszantott a dolog, mert mintha kis jóakarat is lett volna benne. Tehát meggyőződés volt! Magához akart lerántani. Mit akar tőlem ez az ember!... Magához akar alázni, pedig az százszorta elkeseritőbb, mint ha mások elrugnak maguktól... Mert az ilyenben jóakarat is van.

- Bátran meglátogathat! Kap jó ebédet, bort is kap... Mióta nem ivott jó bort? Nono! Csak ne szégyenkezzék! Én tudom, hogy az efféle kis piktorok nem igen jutnak jóféle borhoz... Legfeljebb szilvóriumot iszik...

Elsápadtam a méregtől. Gorombáskodni kezdtem:

- Menjen a pokolba! Mit akar tőlem? Kell is nekem a maga bora! Ugy látszik, az irigység beszél magából! Mert tudja, hogy müvész vagyok!

Éreztem, hogy cseppet sem voltam meggyőző és csupán olyas valamit mondtam ezzel, mintha azt mondtam volna: »ma szép idő van!« Nevetni kezdett. Nem rosszindulatulag, szivből kacagott, talán azért, mert ostobát mondtam, talán azért, mert ki akart engesztelni.

- No jó, jó! Nem kell haragudni. Az ember csak beszél valamit, ha találkozik az ismerősével.

Kedélyeskedni kezdett:

- Hát szép idők is voltak azok régen. A józsefvárosi kiskorcsma... persze maga nem is tudja, hogy az Ilonkát feleségül vettem...

Eszembe jutott Ilonka. Vörös haju lány volt, modell. Nappal az ateliében volt, este velünk jött a józsefvárosi korcsmába. Amikor modellt állott, lebontotta a haját, amely a térdéig ért. Hófehér testére a haján megtört nap vörös foltokat és vonalakat rajzolt, a térden alul pedig egy sárgás-vörös folt volt az egész lábszár. Nem volt több tizenhat évesnél, most lehetett harminc.

- Még most is szép asszony. Magáról sokszor beszélünk. Emlékszik-e, hányszor volt jelenetünk maga miatt. Egyszer épp akkor toppantam be a müterembe, amikor magát megcsókolta... Ne szakitson félbe! Tudom, hogy nem volt semmi maguk közt, de én féltékeny voltam. Hát

amikor összevesztem vele és két napra eltünt. Maga sem jött haza két napig. Persze, akkor sem történt semmi hütlenség, csak ugratni akartak...

Fürkészőleg nézett rám, mintha most is a lelkembe akarna behatolni. Ugy látszik, nem volt egészen nyugodt a lelkiismerete. Szerette volna, ha még most, tizenöt év mulva is, megnyugtatnám a féltékenységét. Engem azonban csakugyan nem érdekelt a dolog s őszintén megvallva nem igen emlékeztem bizonyos részletekre, amelyek akkor, amikor két napig nem kerültem a müterembe, történtek.

Boszankodni kezdett. Látta, hogy nem birok felmelegedni s rosszkedvü maradok.

- Vacsorázott már? - kérdezte. - Ne sértődjék meg... de nagyon-nagyon szeretném, ha most eljönne hozzánk. Ilonka boldog lesz, hogy egyik régi jó ismerősét viszontláthatja. No, ne bolondozzék, jőjjön!

Megfogta a karomat s erőszakkal cipelt magával... Az utcán valósággal feltünést keltett, ahogy vonszolt néhány lépésnyi távolságig s én végül engedtem.

Négyszobás lakásban lakott. A szobák sok izléssel voltak butorozva, csak épp valami felfuvalkodottság látszott meg rajtuk. Róluk olvastam le, hogy mért vagyok itt. Bálint a tehetős módját akarja előttem fitogtatni. A falak tele voltak aggatva azokkal a portrékkal, amelyeket Bálint valaha és most is a feleségéről és másokról pingált.

A vörös nő eleinte sehogy sem akart rám emlékezni s aztán is nagy önmérséklettel örvendett a viszontlátásnak. Hideg volt és egész vacsora alatt közömbösen nézett rám sárga szemeivel.

Bálint ellenben kezdett felmelegedni; bort ivott. A száraz ravaszsága feloldódott benne s ostobaságokat beszélt.

- Mintha idegenek volnátok, ugy ültök itt egymás mellett. Mintha nem az Ilonka portréjával szerezted volna első, - majdnem egyetlen sikeredet... Persze te jobban megláttad rajta a piros napfoltokat, mint én, de ha nem csalódom, az angolok szemével nézted, a prerafaeliták piros napsütéses képein át... Én még akkor keveset láttam belőlük... Most azonban egész gyüjteményem van a leggyönyörübb fametszetekből...

Még csak nem is szégyeltem magam, ahogy ezt az alávalóságot a szemembe vágta; annyira részeg volt, - a felesége pedig, ahogy ott ült mellettem öregen, hervadtan, megüvegesedett ostobaságával a szemén, teljesen közömbös volt előttem...

- Ha akarod, - folytatta Bálint, - megmutatom neked a legszebbeket. Majd behozom őket...

Nem voltam kiváncsi rájuk, de hiába szabadkoztam, Bálint felkelt s a szalonba ment. Az ajtót betette maga mögött.

A vörös asszony megfogta a kezemet. Meghökkenve néztem fel rá. Mit akar?... A szemében felolvadt az iménti merevség. Vajjon mit akarhat?...

- Nem kellett volna idejönnöd! - sugta. - Többet soha ne jer!...

Azt hittem megőrült.

- Ugy-e, nem gyülölsz most már, mert az övé lettem!...

Magához rántott és megcsókolt. Öreg volt, az arca ráncos, a teste hervadt. Én ijedten ugrottam fel a székemről. Ő gyengéden nézett rám. A férj belépett, néhány könyvvel a kezében. Semmit sem vett észre. Az asszony arca ismét megmerevedett...

Aztán távoztam. Az utcán sokáig gondolkoztam, tünődtem az egész jelenet fölött. Eszembe jutott az a két nap is, amelyet tizenöt év előtt együtt töltöttünk egy budai szállodában. Istenem! egy modellel, aki még viruló szépsége korában sem jelentett egyebet előttem, mint

kétnapos szórakozást. A harmadik napon még csak annyi szenzációja sem maradt lelkemben ennek a szerelemnek, hogy a barátom menyasszonyáról volt szó. A harmadik napon vége volt a dolognak, örökre vége! És ez az asszony tizenöt éven keresztül mint véres tetemet hordta magában ezt a szerelmet.

És hordja ezentul is. És most, hogy nincsen a közelemben és nem fogom többé látni magam előtt, ugy tünik föl előttem, mint az anya, aki elrejti halott magzatát, hogy el ne vigyék tőle. Egy vérszinü asszonyt látok, aki égő parazsat szorit a kezében és az arca olyan nyugodt, mintha meghalt volna.

A NAGY SZERENCSE

A nagy szerencse sokáig váratott magára. Ketten is vártak rá. Szivós makacssággal, dacosan és azzal az akarattal, amellyel elfeledett emlékeket szoktunk visszaidézni, vagy amellyel hivni szoktuk a démont, hogy jőjjön, és halált adjon.

Én csak magamról beszélek. Lehet, hogy mások is ugy vannak vele. Lehet, hogy mások is beülnek szomoru alkonyatkor a szobájukba és odaszoritják agyukat a nagy semmihez, a kemény rettenetes semmihez, a végtelen semmihez, s titokban nagy szót sugnak belé: Akarom!...

Két nő volt. Az egyik már évek óta a haldoklás nagy és szomoru változataitól gyötrődött. Örökösen fázott és borzongott, siratta a multat és átkozta magát azokért a gyönyörökért, amelyeket ő maga nyujtott s amelyeket apró pénzen váltott fel. Mikor már a csókos ajakról lefoszlik a nedvesség, olyankor tapadna szivesen oda egy gyönyörhöz, amelynek soha sincs vége. De már késő. Az egyetlen, ami még a multból visszamaradt lelkében, az egy erős akarat volt: bizni. Bizni a lehetetlenben, akarni az el nem érhetőt, a nagy szerencsét. Ez volt az anya.

A leány még csak el sem kezdte. Olyan volt, mint a fiatal virágszál: törékeny és esetlen. Mint az egynapos kutyakölyök, csak a bolyhos fejét szoritotta oda az anyja fonnyadt kebléhez, de még vak volt és nem látta azokat a barázdákat, amelyeket vad éjszakák vájtak a fekete asszony szeme alá. Egyelőre még mit sem vett át az anyai örökségből: nem a háborgó érzéseket, a polygamikus hajlamokat, nem a mohóságot a ma kiaknázására, nem a perzselő álmokat, a futó vágyódásokat, nem a nagy önfeláldozásokat olcsó csókokért, nem a könnyelműséget, nem az égő és kialvó szemeket... Mindezekből semmit. Csak az ideiglenes örökségét vette át. A várásra való akaratot.

Lefeküdni napvilágos napon az ágyba, belenézni a semmibe, nem látni a verőfényt, az eget, és odaszoritani az agyát a kemény végtelenhez, hogy azt mondhassa:

- Akarok! akarok! boldog akarok lenni!

Nagyon szegények voltak. Az öreg, fekete nő egy napon utolsó keresetét kereste meg. Megérezte, hogy ezentul nincs több, mert másnap hazahozatta kis leányát a vidéki parasztcsaládtól s elkezdte nevelni. A keservesen összegyüjtött kis pénzösszegből futja néhány esztendeig. Aztán pedig ki tudja, mi lesz. Bizonyára a nagy, a gyönyörű valami, amelynek el kell jönnie. Pedig nem jött.

Már csak a morzsák maradtak meg. A másnap egyre sötétebben fenyegetett és nagy fekete árnyakat vetett maga elé.

A fekete asszony felvette azt a fakó crépe de chine ruhát, amelyet négy év előtt még mindenki viselt, de ma már divatját multa, az utolsó ruhadarabot, amely az éjszakákból maradt rá. Varrt egy elég testhez álló battisztruhát a leánynak s egy őszi délután kimentek az utcára. Bejárták a forgalmas utcákat. A fekete asszony kacérkodott jobbra, balra, de valahányszor alkalmas férfi jött velük szembe, összezsugorodott a maga élettelen mivoltába s büszkén rámosolygott a leányára.

A kutyakölyök ellenben nem látott semmit. Ő sétálni akart. A séta neki művészet volt, szép gyönyörüséges müvészet, táncoló napsugarakkal, izgalmas illatokkal, amelyek a járókelők ruhájáról ömlöttek orrába, ragyogó kirakatokkal, s a szabad levegő édes izével. Egyéb semmi.

Az anya látta ezt s titokban megtelt keserüséggel. Ez a leány ostoba, mint a tej, amelyet a parasztasszony emlőjéből szivott. Ez a leány nem érdemli meg, hogy csupa ragyogás, hogy tiszta és ártatlan. Igy gondolkozott az anya s nyakatekert gondolkozásának megvolt a maga

alapja. Kezdett félni a holnaptól. Kezdett félni a mától. De még volt benne annyi anyaság, hogy nem szólt a leánynak és nem akart árulója lenni a tizenhat éves leány biztonságának.

Egyszer aztán beütött a válság. Vacsora nélkül feküdtek le s mindketten éhesek voltak. A leány gyanutlanul panaszkodott, az asszonyt ellenben elöntötte a méreg.

- Hagyj békében, - dörmögte, - ostoba vagy és lelketlen!

A leány nem értette. Tágra nyitott szemmel bámult a sötétségbe. A fekete asszony folytatta:

- Ha kis eszed volna, már rég tul volnánk a nyomoruságon! Mit ér, ha becsületes maradsz... te koldus...

A kutyakölyök megijedt az asszonytól, aki még tovább dörmögött, s reszketve fordult a falhoz. Egész éjjel nem aludt, s mire beállt a reggel, felnyilt a szeme. Egyszerre öreg lett és a szeme alatt ráncos.

Már korán reggel felöltözött és igazitotta a tükör előtt a kalapját.

- Hová méssz? - kérdezte az öreg, aki még sokáig az ágyban szándékozott heverni.

- Megyek; megkeresem a férjemet!...

Félóra mulva kint sétált a Stefánia-uton. A gyalogjárón rajta kivül még csak egy sánta ur bicegett; közvetlen előtte. Még nagyon korán volt s csipős tavaszi szél csapkodta az arcát. A sánta meghallotta szoknyájának suhogását és megfordult. Megállott és jól belenézett az arcába. A leány leült egy padra. A sánta elbicegett mellette, megint az arcába nézett s aztán eltünt a fák között.

Negyedóra mulva visszaérkezett, egy kétlovas magánfogat döcögött mellette. Látszott, hogy a kocsi és a sánta egymáshoz tartoztak. A leány érezte, hogy most, most csak akarnia kell. Az arcát egészen pirosra ütötte a szél, de ahogy ránézett a sánta férfira, elsápadt a nagy erő-megfeszitésben, hogy meghóditani akarja az idegent. Ijedten rezzent össze. A férfi megállott előtte és szólott hozzá:

- Kisasszony vár valakit?

- Nem, - felelte a lány dacos hangon.

- Megengedi, hogy mellé üljek?

A leány nem válaszolt, meg sem moccant. A sánta intett a kocsisnak, aki megállitotta a lovakat; leült a leány mellé.

- Megfázik, - kezdte aztán, - szólok a kocsisnak, hogy hozza ide a takarómat.

- Nem fázom.

- Akarja, hogy hazavigyem?

- Köszönöm.

Tiz perc mulva kimérten biccentett a fejével, kissé felemelte szoknyáját és ellebegett. A sánta sokáig nézte...

Másnap reggel ugyanabban az időben ismét találkoztak. A férfi köszönt, a leány fogadta. Megint arra a padra ültek s most már mindenféléről beszélgettek. A sánta elmondta, hogy három háza van Budapesten, fogatot tart és automobilt akar vásárolni. Nagyon lágyan, kellemes hangon beszélt és mindig udvarias volt. Özvegy anyján kivül senkije sincs s eddig nem szeretett senkit. Nősülni nem akar, mert nincs leány, aki önzetlenül szeretni tudjon egy sánta embert, pénzért pedig nem akar asszonyt venni.

A leány nem mondott el magáról semmit. A csábitás ösztöne megsugta neki, hogy a nyomorék ember lelkét megbolygatta. Érezte, hogy csak akarnia kell s néhány nap mulva mindent megtehet vele. Bucsuzáskor már kezet fogtak egymással. Odahaza, a leány azt mondta a fekete asszonynak:

- Megjött a nagy szerencse! Férjhez fogok menni.

Az öreget beteggé tette a meglepetés. Az arca vonaglott, szeme alatt mélyre vágódtak a gyürük és ijedten nézett a leányra.

- Kihez? - kérdezte reszketve.

- A gazdag Kolber Lőrinczhez, a sánta milliomoshoz.

Többet a világért sem mondott volna, pedig az öreg majd megverte, hogy nem elégitette ki kiváncsiságát.

Minden reggel hat órakor ott ült a városligeti padon s várta a férfit, aki hamar megérkezett. A második hét végén a sánta már igy szólt hozzá:

- Elveszlek feleségül. Szóltam is az anyámnak. Ő nem bánja. De azért gonosz dolgokat mondott nekem. Ugy-e, nem a pénzemért szeretsz?

A leány a szájával nem tudott hazudni. Nagyon gyengéden nézett a nyomorékra, mosolygott és megsimogatta a kezét. A szemével, a mozdulataival már nagyszerüen hazudott.

- Azt mondta az anyám, hogy tegyelek próbára. Ha fél évig hü maradsz hozzám, önzetlenül hü... akkor nem bánja. Azt is akarja az anyám, hogy...

Megakadt a szava és piros lett, mint a rák.

- Mit akar?

- Azt akarja, hogy... de ne haragudjál... azt akarja, hogy hozzak bizonyitványt... tudod, tudakozódott utánad és megtudta, hogy az anyád...

- Mit akar? - kérdezteráncos homlokkal a leány.

- Azt akarja, hogy hozzak neki orvosi bizonyitványt az ártatlanságodról.

Látta, hogy a leányt elfutotta a düh. Elkezdett hadarni.

- Félév mulva pedig boldogok leszünk. Addig türünk és várunk. Megládd, megládd, nem lesz semmi baj. Csak nagyon, nagyon boldogok leszünk. Én megmondom a háziorvosunknak, hogy fel fogod keresni. Ugy-e, nem haragszol, te édes, te kis feleségem?

- Majd elmegyek, - szólt a leány dacosan s bucsuzott.

Odahaza az anyja boldogan várta, kezében egy nagy virágbokrétát tartott.

- Egy liberiás inas hozta. A vőlegényed küldi. Végre! Végre! eljött a nagy szerencse!

A leány fogta a bokrétát és odacsapta a falhoz. A fekete asszony rémülten nézte ezt.

- Mi bajod? Megőrültél?

- Nem kell! Te meg ne törődj vele! Mi közöd hozzá!

Sirni kezdett, közben elég nyugodtan kihuzta fürteiből a kalaptüket s a kalapot utána dobta a virágnak. Aztán elmondta a reggel történteket; ott ahol anyjáról volt szó, keserü guny és szemrehányás keverődött a hangjába. Az öreg fellélekzett.

- El fogsz menni, mert ártatlan vagy.

- Nem vagyok ártatlan - felelte dacosan a leány.

De azért másnap délután elment az orvoshoz.

Még fiatal ember volt. Nem ösmerte a leányt, aki nem mutatkozott be neki s sejtelme sem volt arról, miért jött.

A leány kacéran mosolygott rá.

- Doktor ur, engem ide küldtek, tetszik tudni...

Az orvos kezdte érteni a dolgot. Bizalmasan megcirógatta az arcát, a kezét, karon fogta és leültette a pamlagra. Mellé ült.

- Szép vagy, kicsikém; tetszel nekem.

Nem vette észre, hogy a leány szája keserü gyülölettel rándult meg.

Engedte, hogy az orvos lesegitse a kalapját és aztán átkarolja. Az orvos felkelt, az ajtóhoz lépett és kétszer megforditotta a zárban a kulcsot.

Mikor a leány távozni készült, mindketten sápadtak voltak. Az ajtónál az orvos meg akarta csókolni, de az visszalökte.

- Ne bántson, - szólt fátyolozott hangon. - Utálatos!

Az meglepetten nézett rá. A leány hangja kissé felderült:

- Küldjön egy bizonyitványt Kolber Lőrincnek arról, hogy ártatlan voltam.

Az orvos ijedten nézett rá. Megcsunyult, ajka kiszáradt, a szeme kialudt s alatta a haldoklás barázdái látszottak.

Átvette az egész anyai örökségét.

HARMINCNYOLC

Nyár se volt még. De azért ráfeküdt a városra a fojtogató álmosság. Az aszfalt fekete olaja felbomlott az utakon és szagával elöntötte egész Budapestet.

Torday Ákos távozott a kávéházból, amelynek ajtajánál még hallotta barátai bucsuszavát, amit utána kiáltottak:

- Jó utat, Ákos!

Sietett haza. Még csomagolnia kellett. A tiz órai gyors fogja elvinni testét-lelkét az unalmas városból. Az utcán gondterhes kopottság sétált. Szürke férfiak és kövér nők. A házak ablakaiból sötét, vad mozdulatlanság nézett rá. Mindenünnen csak nagy szegénység és szomoruság meredt felé, mintha kergetné ez is el a városból, amelyből oly boldogan távozik vakációra.

A garzonlakásban fülledt volt a levegő. Attól, hogy a takaritónő reggel megszokásból becsukta az összes ablakokat. Ákos lassan csomagolt. Műélvezettel. Gondosan hajtogatta simára nadrágait, óvatosan helyezte el a kabátokat, az ingeket; s amikor a koffer sarkaiba beszoritotta cipőit, vigyázott, hogy puhán heverjenek a lágy szövetek közt. Tudott annak is örülni, hogy formás, fekete és sárga kedvencei oly jó helyen lesznek utazás közben.

Kellemes hangulat ömlött közben végig a lelkén. Arra gondolt, hogy mindjárt felszólitja a házmestert, kocsit hozat. Kétfogatut, puha kereküt. A csomagjai tornyosan hevernek majd a bakon s ő elomlik a lágy kocsipamlagon...

Azok közé az emberek közé tartozott, akik háromszor is átélik, átélvezik az eseményeket. Megelőzve azokat, előre megfürödnek gyönyörükben, vagy fájdalmaikban s utóbb még egyszer végigélik azokat emlékekben.

Igy élt majdnem negyven esztendeig. Mindig ifjan és kényelmesen. A nagy lassuságtól nem is vette észre, hogy megöregedett. Néha, amikor elöntötte a langyos magány, csudálkozva gondolt arra, hogy ő mért nem játszik gyermekjátékokat, ugy, mint harminc évvel ezelőtt. A leányismerőseivel csak flörtölt, arra sosem gondolt, hogy nősülnie kellene. Időnként szerelmes is volt, ugyanazzal az édeskés, félig fájó, félig mulatságos boldogsággal, amelylyel tizenhétéves korában kezdte.

És most, hogy néhány hétre felszabadult a munka nyüge alól, a kötelesség láncai lehullottak kezéről, a felelőtlenség, a féktelen szabadság, a gondolatlanság élvezete fogta el. Ezt a négy hetet hónapokkal ezelőtt átélte már az agyában és fokozódó izgalommal élvezte ki már télen a nyári szabadság minden gyönyörüségét...

Ama osztrák fürdők egyikébe utazott, amelyek említésénél platánsétányok, ezüstös hidak, sötétkék tavak, büszkén megformált, - de kacagó szavu - uri lányok, előkelő ismerkedések és az élet legszebb hangulatai játszódnak le képzeletünkben.

Eleinte kis csalódás érte. Amikor megérkezett, még nagyon kevesen voltak a fürdőn. A szezón még nem kezdődött meg s a szállodában, ahol megszállott, csak egy család lakott. Egy dusgazdag bécsi gyáros, a feleségével és tizenhat esztendős leányával.

Torday bemutatkozott. Kirándult velük, csónakázott a leánnyal és nyolc nap mulva a legbizalmasabb emlékeiket is elmondták egymásnak.

Beleszédült teljesen ennek a nyolc napnak az édes ürességébe. Titkos kézszoritások séta közben, szemjátékok az asztalnál és forró lélekzetváltások esti suttogásoknál. Ilyenkor aranyporos szőke haja volt a lánynak s ajka-metszése azoké az istennő-szobroké, akiket titokban ugy vágyunk megcsókolni, de ha megtennők, elborzadnánk a szentségtöréstől.

A padra babérfák és mirtusok hajoltak. Valahonnan a görög szigetekről hozhatták ide őket. Talán a kecskével játszó szőrös szatirt is, amelynek árnyéka épp a lábaik előtt nyujtózkodott álmosan a holdas éjszakában.

A leány azt kérdezte tőle:

- Hány éves?

- Harmincnyolc.

Majdnem szégyelve mondta ezt és ijedten rezzent össze, amikor a lány kacagását hallotta. Faggatni kezdte. Mért nevetett? Mért kérdezte, hány éves? És mért nevetett, amikor megmondta?

A leány csak ennyit felelt:

- Furcsa...

- Mi furcsa?

Felkeltek, karon fogták egymást és szótlanul sétáltak a finoman csikorgó, kavicsos uton. A templom harangja tizenegyszer kondult. A szálloda felé haladtak. A leány vezette a férfit. A hidon kellett keresztülmenniök. A hid előtt a leány oldalt fordult és rálépett a virágos gyepre, amely a tavat szegélyezte.

Még egy lépés és mindketten bent vannak a zöld vizben!... Torday türte. Szó nélkül odament volna most, ahová a lány vezeti.

Egy pillanatra összenéztek és hirtelen megálltak. A leány kacagni kezdett és kitépte karját a férfiéből. Visszafutott, fel a hidra; ott megállott s áthajolt a palánkján. Nézte a parton mozdulatlanul álló embert és gunyosan kiáltotta feléje:

- Hogy lehet valaki olyan öreg?...

Aztán elfutott.

Torday sokáig nem tudott elaludni. Egész idő alatt arra gondolt, hogy el fogja venni feleségül ezt a furcsa leányt és nagyon boldoggá fogja tenni. Nyugtalanul fetrengett ágyán, mert nem tudott betelni az elképzelt boldogsággal. Holnap megkéri a kezét, aztán megtartják az eljegyzést. Őszszel megesküsznek, nászutra mennek. És vele lesz ez a leány, mindig csak vele. Végigsimogatta kezét az elképzelt alakján, csókolta a haját és vele volt, mindig csak vele... Ez a szokatlanul érdekes leány! Aztán ujra előlről kezdte. Holnap megkéri a kezét...

Másnap és harmadnap a család ismerősei érkeztek meg Bécsből. Fiatal emberek, fiatal leányok. Husz évesek, tizennyolc évesek. A szezón megkezdődött, a fürdő élénk lett.

Eddig együtt szoktak reggelizni a terraszon. Ezentul máskép lett. Kezdetben mindenféle rokoni és családi megbeszélések akadályozták meg Tordayt, hogy csatlakozzék ismerőseihez. Később a leány már korán reggel kirándult barátnőivel és rokonaival. Az esték sem voltak többé oly bizalmasak, mint eddig. A fürdő nyilvános szórakozásai, a zajos reunionok elfoglalták az embereket. Mindenki csak a nagy általánossággal törődött, az egymásra utalt társaságban csak - mindenki - volt; - valaki nem létezett senki számára.

Tordayt elfogta az önönmagától meggyötört szerelmesek keserüsége. Azokra az estékre gondolt, amikor a terraszon egyedül ültek és ő a szavak szépségével, a kora fölényével tudta lebilincselni a leányt. Hány pillanatja volt azoknak az estéknek, amikor a magáénak mondhatta ezt a szőke, - számára exotikus szépséget.

Azok a fiatal emberek, akik most körülrajongták a leányt, oly furcsául idegenek voltak számára. Boszantotta, hogy keveset törődnek vele, bármilyen barátságosan viselkedett velük

szemben. Sohasem vonták be a maguk fiatalos játékaikba, mulatozásaikba, azzal a félig megvető, félig tiszteletteljes közömbösséggel viseltettek iránta, amelylyel az egymáshoz szokott társaság idegenekkel szemben szokott...

A leánynyal a tóparti jelenet óta nem tudott négyszemközt találkozni.

Kereste a terraszon, a tó körül, a sétányokon. Mindenütt megtalálta, de soha a maga számára.

Az eszplanádon, a nagy tereken, ahol délelőttönként hangverseny volt, a kirándulásokon, az esti sétákon egyre többen zsongták körül a leányt, aki fiatalságában és szemrevalóságában pompázott. Tordayt, aki egyébként gondolkozó lény volt, elfogta az élet semmitmondó keserűsége. Önmaga előtt zsugorodott össze, ahogy az igénytelenség, az élet alacsonyrendüsége verte.

Egy este ugyanazon a padon ült egyedül, amely előtt babérlombok és mirtusok hajoltak a kecskés szatirra.

Sötét volt. És valahonnan felcsendült a leány mosolygó szava. Hallotta:

- Ferenc, te oly mulatságos vagy!

- És nem vagyok kedves? - hallatszott egy férfihang

- De! Az vagy. Édes. Megcsókolhatsz...

Aztán csend. Majd ujból:

- Az a magyar ur sokat foglalkozott velem. (Nevetés.)

- Az öreg ur?

- Nem nagyon öreg még, csak harmincnyolc. (Nevetés.)

Torday visszafojtotta lélekzetét. Kik ezek?... Mit akarnak tőle? Miért bántják?

Vaskos, láthatatlan kéz markolt a szivébe és szoritotta. A husz évesek!

Feje leszakadt a mellére, az ajka öregesen fonnyadt meg a széleken lefelé görbülve. Harmincnyolc éves volt! Megöregedett.

És minden vonalon diadalmasan nyomultak előre a fiatalok, akik gyermekes gyülölettel néztek az ő aggságára.

A KALAND

Az udvari tanácsos el volt ragadtatva. Azt hitte, egyéni látások borzongatták meg. Azt hitte, aesztetikai hangulatok fogták el.

Nagy csend estéje volt és a tó föléről aranyzöld csillogás zavargatta a homályt. A sürü erdőkben tolakodó, vékony holdsugarak szorongtak a fák között, néha-néha betüzve a tó vizébe.

Az udvari tanácsos a szivarját szivta és nézte a tavat és az erdőt; hallgatta a csendet. A tóról apró ködök Jánosbogár szárnyakkal lebegtek fel hozzá, de ő nem látta; az erdő éjszakájából hideg suhogások közeledtek feléje, ő nem hallotta. És azt hitte, egyéni látásai vannak, pedig vak volt. Előkelő szeretett volna lenni, pedig közönséges volt. Hóditani akart; mellette ült a szőke, nagy kék szemű és széles ajku asszony, a sötét szájzugokkal, érezte az ambraillatot, mely az asszony ruhájáról, testéről áradt felé és nem tudott egyebet, mint nézni és rágni a szivarját.

A pármai szálló földszinti erkélyén ültek és a szobából kihallatszott az alvó férj nehéz sóhaja.

Az asszony Stendhalra gondolt és Sanseverina hercegnőre, kit annyian szerettek és aki oly szomoru érzékiséggel szeretett ebben a városban. Divat volt akkor a társaságokban Stendhalt olvasni s a Sas-utcai bankárfeleség vágyat érzett Olaszország után, honvágya támadt elmenni oda, ahol a Vannina Vanninik éltek, a fantasztikus Ernő fejedelmek, akik XIV. Lajost utánozták és Montespanokat, Maintenon asszonyokat tartottak. A Colonnákra és Orsinikre gondolt, akik éjnek idején selyem kötélhágcsókon léptek föl a várkisasszonyok ablakaihoz. Csupa szerelem, csendes, szent szerelem, tele érzékiséggel, finom és szomoru érzékiséggel...

Az orvos délre parancsolta az urát a melle miatt. Kapóra jött a dolog. Leutaztak Pármába. Az udvari tanácsos elkisérte őket. Az urát gyülölte a betegsége miatt, az udvari tanácsost pedig a piros, egészséges arca miatt.

És az udvari tanácsos ott ült most mellette a földszintes erkélyen, a kis kerti tó fölött. Rég tudta, hogy ez az ember el akarja csábitani az urától, de nem félt tőle. Utálta, mert ő is a Sas-utcában lakott, egy társaságból való volt vele és a férjével, nem volt hozzá idegen; ha akarta, minden nap láthatta és mert a férje nyugodtan aludt a szobában, bár tudta, hogy künn vannak ketten az erkélyen.

Az első emeleti erkélyről lehajolt egy sötét árnyék és nézte őket. Aztán kihuzott a gomblyukából egy hervadt rózsát és bedobta a tóba. Az udvari tanácsos megijedt, az asszony összerezzent.

- Ki volt az? - kérdezte halkan, alig hallhatóan.

Az udvari tanácsos kinyujtotta fejét az erkélyen, megforditotta a nyakát és nézett.

- Valami szerelmében csalódott olasz lehet, - mondta aztán visszapihenve székébe. - Egy rózsát dobott a vizbe.

Az asszony kiváncsian hajolt ki.

- Nézze, - szólt, - épp ide uszott az erkély alá. Egész felüdült a friss vizben. Kedvem volna felemelni.

A másik pillanatban már mélyen lehajolt s a meztelen karját megfürösztötte a hideg medencében, amelyet a szállodatulajdonos naponta frissitett fel a vizvezeték vizével. Aztán megfogta a rózsát és felrántotta magához.

- Dobja vissza Anna! - szólt boszusan az udvari tanácsos. - Mit fog az odafenn gondolni?

Anna megszagolta a rózsát, aztán könnyelmüen és meggondolatlanul nézett fel az emeleti erkélyre. Ugy tünt föl előtte, mintha egy árnyék meghajtotta volna magát.

Az udvari tanácsos boszankodott. Látta a holdas homályban, amint az asszony visszaülve székébe, az ajkához szoritotta a nedves rózsát és belehelte a szagát. Gunyosan szólt:

- Ki tudja, kié lehetett? Tán egy olasz hercegé, aki a szeretőjétől, a hercegnőtől kapta.

Amikor erre sem felelt az asszony s még csak rá sem nézett, az udvari tanácsos felkelt székéről.

- Jó éjszakát! - mondta.

S kezet csókolt. Az asszony is felkelt. Lábujjhegyen, hogy a bent alvó férj fel ne ébredjen, az ajtóig kisérte, aztán visszatért az erkélyre.

A holdat egészen eltakarták a felhők s a medence vize nem csillogott többé. Sötét volt s egy pillanatig hallani lehetett a nagy csendet. Egyszerre megváltozott minden. Fentről zörej és suhogás hallatszott, aztán egy karcsu árnyék ott lebegett a tó fölött a levegőben. Az asszony az erkély mélyén állt és rémülten, visszafojtott lélekzettel nézte. Segitségért akart kiáltani, de mintha lidérc szoritotta volna a keblét, csak a száját, meg a szemét tudta tágra nyitni, hang nem jött ki ajkán.

A másik pillanatban az árnyék eleresztette valamihez kapcsolt karját s lent volt az erkélyen... Előbb körültekintett, aztán meglátva az asszony szilhuetjét a háttérben, lassan közeledett feléje... Anna kezdett magához térni, az érzékei még szilajan hajtották benne a vért, de már félt és a szava is megtért.

- Kicsoda ön? Mit akar? - kérdezte olaszul az idegent...

Most már egészen ott állott mellette. Érezte a férfias leheletét és arcának bársonyos feketeségét.

Türte, hogy az idegen megfogja a kezét és megcsókolja. Aztán hirtelen elkapta. A férfi letérdelt és átkarolta a térdét.

- Azt akarja, hogy segitségért kiáltsak? - suttogta az asszony. - Kicsoda ön? Hogy merészel idejönni. Tudja meg, hogy ott van benn a férjem. Azonnal távozzék, mert felébresztem!...

Az idegen felkelt és még közelebb simult az asszonyhoz. A sötétben ugy tünt fel, mintha mosolygott volna. Karjával a szoba felé mutatva, szólt:

- Megöljem?

Az asszony csak a fejével intett, hogy:

- Igen.

Most már egészen magánkivül volt és teljesen az idegen hatalmában. Boldognak érezte magát, hogy itt van a közelében ez a láthatatlan idegen, akinek csak érezte a közelségét. Azt hitte, álmodik. Ha most bemenne és tőrrel agyonszurná a beteg férjét!

Az idegen egyre mosolygott. Megfogta az asszony kezét és késztette, hogy kövesse. Az erkély oldalsó párkányán, amely a tó köves partjára épült, átemelte az asszonyt, aztán ő is utána ugrott.

A kertre leereszkedett a fiatal nyár meleg és szép álma.

Harmatos reggel lett.

Az udvari tanácsos korán felkelt s lesietett a kertbe. A tó mögött a fák közt elrejtve fehér padon ült egy férfi. Az udvari tanácsos kíváncsi volt megtudni, hogy ki lehetett. Amikor egész közel ért hozzá, megismerte. Egy trieszti ösmerőse volt. Annak a cégnek az utazója, mely céggel összeköttetésben volt...

- Hát maga hogy került ide?

- Üzleti ügyekben vagyok itt, - felelte a deresedő, kissé elhizott utazó. - De mindjárt el is utazom. - A legközelebbi vonattal.

- És ebben a szállodában lakik?

- Igen, ott fenn az első emeleten, amelynek erkélye ide látszik.

Különösen és szemtelenül mosolygott. Az udvari tanácsos meghökkenve nézett rá. Eszébe jutott a tegnap éjszakai rózsajelenet. De különös ösztön fogta el, hogy többet ne kérdezzen és többet ne beszéljen...

Elbucsuzott a trieszti kereskedőtől.

Épp ebben a pillanatban az asszony nyitott ablak mögött mosolyogva álmodott Vannina Vanninirőll, aki megcsókolta a beteg karbonarit.